

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**EĞİTİM HARCAMALARININ GENÇ İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

SELÇUK İPSAL

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. FEYZA ARICA

ÇANAKKALE-2021

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**EĞİTİM HARCAMALARININ GENÇ İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ İÇİN PANEL VERİ
ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

Selçuk İPSAL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Feyza ARICA

ÇANAKKALE-2021

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Selçuk İPSAL tarafından Doç. Dr. Feyza ARICA yönetiminde hazırlanan ve **27/08/2021** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan **“Eğitim Harcamalarının Genç İşsizlik Üzerindeki Etkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri İçin Panel Veri Analizi”** başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **İktisat Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Feyza ARICA

(Danışman)

Doç. Dr. Ünzüle KURT

Dr. Öğr. Üyesi

Zehra DOĞAN ÇALIŞKAN

.....

.....

.....

Tez No :

Tez Savunma Tarihi : 27/08/2021

.....

Prof. Dr. Pelin KANTEN

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

27/08/2021

Selçuk İPSAL

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim esnasında bana büyük desteklerde bulunan başta danışmanım Doç. Dr. Feyza Arıca olmak üzere, Prof. Dr. Cüneyt Kılıç'a ve desteklerini esirgemeyen Arş. Gör. Doruk Dereli ile İktisat Anabilim Dalındaki değerli hocalarıma, çok teşekkür ederim.

Bu tezin yazımı ve savunulması sürecinde benimle birlikte büyük bir çaba sarf eden Danışmanım Doç. Dr. Feyza Arıca'ya, jüri üyeleri Doç. Dr. Ünzüle Kurt'a ve Dr. Öğr. Üyesi Zehra Doğan Çalışkan'a katkılarından dolayı şükranlarımı sunarım.

Değerli hocalarıma yanı sıra aileme ve tüm dostlarıma hayatıma kattıkları her şey için minnettarım. İyi ki varsınız!

Selçuk İPSAL

Çanakkale, Ağustos, 2021

ÖZET

EĞİTİM HARCAMALARININ GENÇ İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ İÇİN PANEL VERİ ANALİZİ

Selçuk İPSAL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Feyza ARICA

27/08/2021, 78

Bu araştırmada seçilmiş OECD ülkelerinin geçmiş yıllardaki verileri dikkate alınarak ülkelerin eğitim harcamalarının genç işsizlik oranına etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın ekonometrik analizinin yapılmış olduğu bu bölümde 2008-2019 yılları arasındaki dönemlerine ait 30 OECD ülkesinin eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı ve genç işsizlik oranı verilerinin yıllık olarak kullanılmasıyla analiz işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan eğitim harcamaları, genç işsizlik oranı ve GSYİH rakamları World Bank kurumunun resmi internet sitesinden alınmıştır. Araştırmanın amacına yönelik yapılan ekonometrik analizler Eviews-12 istatistik paket programı ile yapılmıştır. Araştırmada öncelikle değişkenlerin yatay kesit bağımlılığının incelenmesi için Pesaran (CD) test kullanılmış ve değişkenlerin yatay kesit bağımlılığı yoktur hipotezi reddedilerek yatay kesit bağımlılığının olduğu belirlenmiş ve değişkenlerin birim kök testleri 2.nesil birim kök testlerinden Im-Pesaran-Shin (CIPS) ile kontrol edilmiştir. Araştırmada yer alan değişkenlerin düzeyde durağan olduğu bulgusuna ulaşılmış ve verilerin homojenlik ve heterojenliğinin sınanması için Pesaran ve Yamagata (2008)'nin delta test istatistikleri kullanılmıştır. Heterojen çıkmış olan serilerde Dumitrescu-Hurlin nedensellik analizi gerçekleştirilmiş ve nedensellik ilişkilerinden yola çıkılarak düzeyde durağan olan değişkenler Panel En Küçük Kareler tahmin yöntemi ile tahminlemesi yapılmıştır.

Sonuç olarak genç işsizlik oranından eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payına doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Eğitim Harcamaları, İstihdam, İşsizlik, Genç İşsizlik, OECD

ABSTRACT
THE IMPACT OF EDUCATION EXPENDITURE ON YOUTH
UNEMPLOYMENT: A PANEL DATA ANALYSIS FOR SELECTED OECD
COUNTRIES

Selçuk İPSAL

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Economics

Supervisor: Doç.Dr.Feyza ARICA

27/08/2021, 78

In this study, it is aimed to determine whether the education expenditures of the countries have an effect on the youth unemployment rate, taking into account the data of selected OECD countries in the past years. In this section, where the econometric analysis of the research was made, the analysis was carried out by using the annual data on the share of education expenditures in GDP and youth unemployment rate of 30 OECD countries between the years 2008-2019. The education expenditures, youth unemployment rate and GDP figures included in the research are taken from the official website of the World Bank institution. Econometric analyzes for the purpose of the research were made with the Eviews-12 statistical package program. In the study, first of all, the Peserane (CD) test was used to examine the cross-sectional dependence of the variables, and the hypothesis that the variables had no cross-sectional dependence was rejected and it was determined that there was cross-sectional dependence, and the unit root tests of the variables were checked with Im-Pesaran-Shin (CIPS), one of the 2nd generation unit root tests. It was found that the variables in the study were stationary at the level, and the delta test statistics of Pesaran and Yamagata (2008) were used to test the homogeneity and heterogeneity of the data. Dumitrescu-Hurlin causality analysis was performed on the heterogeneous series, and the variables that were stationary at the level were estimated using the Panel Least Squares estimation method based on the causality relationships.

As a result, one-way causality relationship from youth unemployment rate to the share of education expenditures in GDP has been determined.

Keywords: Education, Education Expenditures, Employment, Unemployment, Youth Unemployment, OECD

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU HARCAMALARI KAPSAMINDA

EĞİTİM HARCAMALARI

2.1. Eğitim Kavramına İlişkin Açıklamalar.....	4
2.1.1. Eğitimin Tanımı ve Amacı.....	4
2.1.2. Eğitimin Önemi.....	6
2.1.3. Eğitimin Makroekonomik Etkileri.....	7
2.2. Kamu Harcamaları.....	11
2.2.1. Kamu Harcamalarının Tanımı.....	11
2.2.2. Kamu Harcamalarının Özellikleri.....	12
2.2.3. Yarı Kamusal Mal Olarak Eğitim.....	13
2.3. Eğitim Harcamaları.....	14
2.3.1. Eğitim Harcamalarının Niteliği.....	15
2.3.2. Eğitim Harcamalarının Kapsamı.....	16
2.3.3. Eğitim Harcamalarının İstihdama Etkisi.....	17

2.4. Türkiye’de Eğitim Harcamaları.....	18
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞSİZLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE GENÇ İŞSİZLİK

3.1. İstihdam Kavramı ve Türleri.....	21
3.1.1. Tam İstihdam.....	21
3.1.2. Eksik İstihdam.....	21
3.1.3. Aşırı İstihdam.....	22
3.1.4. Kayıt Dışı İstihdam.....	23
3.2. İşsizlik Kavramı ve İşsizlik Türleri.....	23
3.2.1. İradi İşsizlik.....	24
3.2.2. İrade Dışı İşsizlik.....	24
3.2.3. Friksiyonel (Arızı) İşsizlik.....	24
3.2.4. Mevsimsel İşsizlik.....	25
3.2.5. Konjonktürel (Devrevi) İşsizlik.....	25
3.2.6. Teknolojik İşsizlik.....	26
3.2.7. Yapısal İşsizlik.....	26
3.2.8. Gizli İşsizlik.....	27
3.3. Genç İşsizlik ve İlişkili Açıklamalar.....	27
3.3.1. Gençlik.....	27
3.3.2. Genç İşgücü.....	28
3.3.3. Genç İşsizliği.....	29
3.4. Genç İşsizliğinin Nedenleri.....	30
3.4.1. Makro Düzeydeki Nedenler.....	31
3.4.2. Mikro Düzeydeki Nedenler.....	34
3.5. Genç İşsizliğin Doğurduğu Sonuçlar.....	36
3.5.1. Ekonomik Sonuçlar.....	37
3.5.2. Psikolojik Sonuçlar.....	38
3.5.3. Toplumsal Sonuçlar.....	39
3.6. Türkiye’nin Genç İşsizlik Profili.....	39

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMETRİK ANALİZ

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	45
4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	46
4.3. Literatür Taraması.....	46
4.4. Veri Seti ve Model.....	51
4.5. Metodoloji.....	52
4.5.1. Im-Pesaran-Shin (CIPS) Panel Birim Kök Testi (Yatay Kesit Genişletilmiş).....	53
4.5.2. Delta Test İstatistiği	54
4.5.3. Dumitrescu-Hurlin Nedensellik Testi	54
4.5.4. Panel En Küçük Kareler Yöntemi.....	56
4.6. Bulgular.....	57
SONUÇ.....	62
KAYNAKÇA.....	64

SİMGELER VE KISALATMALAR

EKK	: En Küçük Kareler Metodu
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İLO	: International Labour Organization
OECD	: Organisation For Economic Co-Operation And Development
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vd	: ve diğerleri

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	15-24 yaş grubundaki genç nüfusun işgücü durumu	41
Tablo 2	Türkiye’de 15-24 Yaş Aralığında Genç Nüfusun Eğitim Durumlarına Göre İşsizlik Oranlarının Dağılımı	42
Tablo 3	Araştırmada Yer Alan OECD Ülkeleri	51
Tablo 4	Değişkenlerin Yatay Kesit Bağımlılık Testleri	57
Tablo 5	Egitim_Harcama/gyih Değişkenine Ait Birim Kök Testi	58
Tablo 6	Genc_issizlik Değişkenine Ait Birim Kök Testi	59
Tablo 7	Değişkenlerin Homojenlik Testleri	60
Tablo 8	Dumitrescu ve Hurlin (2012) Panel Nedensellik Testi Sonuçları	60
Tablo 9	Panel EKK Tahmin Sonuçları	60

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Eğitim, bir bebeğin doğumu ile başlayan ve yaşamının sonuna kadar devam eden geniş kapsamlı bir süreçtir. Ebeveynlerle başlayan bu süreç, yaşamın pek çok noktasında, farklı kurum ve kişilerin de dahil olmasıyla yıllarca sürmektedir. Fakat eğitim, uzun olduğu kadar pahalı da bir süreçtir. Eğitimin kişilerin, istenmeyen davranışlarının sonlandırılması veya istenen davranışlarının yerleştirilmesi amacıyla planlanan bir süreci kapsadığı düşünüldüğünde, bu süreç hemen sonuç vermeyecek kadar uzundur ve bu sebepten ötürü oldukça maliyetlidir.

Gelişmekte olan ülkeler, kalkınma sürecinde eğitime özellikle yer vermekte ve küreselleşen dünya ekonomisinde yer alabilmek için, yetişmiş insan gücüne daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle beşerî sermaye yatırımları bu tür ülkelerde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Sürdürülebilir ekonomik büyümeye sahip olmak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birincil önceliği olarak yer almaktadır. Bu bağlamda en önemli beşerî sermaye bileşeni olan eğitim durumu ekonomik büyümenin iyileştirilmesi ve devamlılığının sağlanmasına ilişkin büyük önem taşımaktadır.

Eğitim harcamalarındaki iyileşmeler, bireylerin verimliliklerini arttırırken genç işsizlik ve istihdam ile alakalı sorunları da kendi başlarına daha hızlı ve akıllıca çözebilmelerine katkı sağlamaktadır (İzgi, 2012). Fakat istihdam sorunu özellikle genç işgücü adına son derece kapsamlı bir konudur ve sadece eğitim harcamalarındaki artış sorunun çözümünde yeterli kalmamaktadır.

İşsizlik sorunu iktisat literatüründe geçmişten günümüze bir tartışma konusu olmuştur. Özellikle 15-24 yaş grubunda yer alan gençler arasında genç nüfus arasında normal işsizlik oranının iki katı işsizlik oranları görülmekte ve gençler işgücü piyasasında dezavantajlı bir grup olarak öne çıkmaktadır (Yıldız ve Yıldız, 2019). İlk defa işgücü piyasasına adım atan gençler tecrübesiz olmaları nedeniyle işgücü piyasasının beklentilerine karşılık vermede yetişkin işçilere göre dezavantajlı durumdadırlar. Mesleki bilgi ve deneyim düzeyleri de yetişkin işçilere göre yetersiz olan gençler, işgücü piyasasında giriş seviyesi işlerde çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Öte yandan gençlerin kariyer hedefleri, işten

beklentileri, ailelerine maddi açıdan bağılı olmaları, üzerindeki finansal sorumlulukların yetişkinlere göre daha az oluşu, iş değıştirme hızının yetişkinlere göre daha yüksek oluşu gibi kendilerinden kaynaklanan nedenlerin de gençler arasında işsizliğin görülmesinde etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle genç işsizliği ile mücadelede ulusal ve uluslararası ölçekte planlar, stratejiler üretilmeye başlanmıştır.

Türkiye’de son yıllarda genç işsizliği ciddi bir boyuta ulaşmıştır. TÜİK tarafından yayınlanan 2020 yılı genel işgücü istatistiklerine göre; Türkiye’de 15-24 yaş aralığındaki genç nüfusta işsizlik oranı 25,3 olarak belirtilmiştir (TÜİK, 2020a). ILO 2020 raporuna göre de son on yılda dünyanın her yanındaki eğitime erişim ve kazanımdaki büyük ilerlemelere rağmen 15-24 yaşlarındaki gençlerin işsiz kalma olasılığının yetişkinlerden üç kat fazla olduğu ifade edilmiştir (İLO, 2020).

Genç işsizliği çoğu ülkeyi etkileyen bir sorundur. Gençlerin üretken faaliyetlerde bulunma becerisinin bir ekonomi için hem sosyal hem de ekonomik sonuçları vardır. Genç işsizliği çoğunlukla yetişkin işsizliği oranından fazladır ve bu durum birçok ülkenin okuldan işe geçişi sağlama sırasında karşılaştığı endişeleri vurgulamaktadır. Birçok gelişmekte olan ülkede yaşanan gençlerin karşılaştıkları üretken istihdam sıkıntıları yanı sıra güvenli ve kabul edilebilir iş elde etme zorluğu ile de karşılaşmaktadır (Abdioğlu ve Albayrak, 2018). Bu bakımdan eğitim harcamaları, ekonomik ve sosyal yapının dönüşümünde oynadığı kritik rolle birçok politika alanının temel taşı oluşturmaktadır. Ayrıca başta işsizlik sorunu olmak üzere hem bireylere hem de topluma önemli faydalar sağlamaktadır.

Eğitim harcamalarının burada ifade edilen faydaları göz önüne alındığında sadece özel kesimin yapmış olduğu yatırımlar yeterli olmamaktadır. Eğitim harcamalarının doğru planlanması, eğitimin tüm boyutlarını etkileyen ve diğer çalışma alanlarıyla iç içe olan bir çabayı gerektirir. Bu nedenle eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında, devletin de kendine düşen görevi yerine getirmesi gerekmektedir (Çalcalı, 2019).

Eğitim harcamaları ve işsizlik arasındaki ilişki, modern kalkınma literatürünün önemli araştırma konularından biridir. Bu alanda yapılan çalışmalarda iki değişken arasındaki ilişkiye dair çeşitli sonuçlar ortaya konulmuştur. Yapılan bu çalışmada da eğitim harcamalarının genç işsizlik üzerindeki etkisi seçilmiş OECD ülkeleri üzerinden analiz

edileceği için sonuçların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan çalışmanın birinci bölümünde; kamu harcamaları kapsamında eğitim harcamaları incelenmiştir. İlgili bölümde ilk olarak eğitim kavramı incelenmiştir ve ardından kamu harcamaları açıklanmıştır. Bölümün devamında da eğitim harcamalarına ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde; işsizliğin kavramsal erevesi açıklanmıştır ve genç işsizliğe ilişkin bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın nc bölümünde araştırmanın amacı ve önemi üzerinde durulduktan literatür taraması ile önceki çalışmalar özetlenmiştir. Bölümün devamında ise analiz sonuçları öncesi veri seti tanıtılmış, analizde kullanılan modeller tanımlanmış ve son olarak da seçilmiş OECD lkeleri için panel veri analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çalışmada lkelerin GSYİH içindeki eğitim harcamaları oranı ve genç işsizliğin toplam işsizlik içindeki oranları arasındaki ilişki geniş bağlamda araştırılması için en az 2008 yılı ncesi OECD ülkelerine dahil olmuş toplamda 30 ülkenin 2008-2019 yılları arasındaki yıllık verileri ile ülkelerin eğitim harcamaları ve genç işsizlik oranlarının birbiri arasında olan nedensellik ilişkisinin ekonometrik analizler araştırılması konu edinilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU HARCAMALARI KAPSAMINDA

EĞİTİM HARCAMALARI

2.1. Eğitim Kavramına İlişkin Açıklamalar

Başlangıçta barınmak, avlanmak ve yaşamı sürdürmek için kendiliğinden öğretim şeklinde oluşan eğitim, zamanla düzenli ve belirli amaçlar çerçevesinde bireylerin toplum yaşamında yer edinmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve donanımları elde etmelerine, bireysel gelişimlerine yardım etme olarak eğitim halini almıştır. Tanım olarak bakıldığında ise; bireysel ve toplumsal gelişmeyi sağlayan, ekonomik kalkınmayı destekleyen, kültürel yapıyı koruyarak nesillere aktarılmasını sağlayan sosyal bir süreçtir (Özer, 2010: 2). Aynı zamanda bu süreçte bireyin bulunduğu çevreyi içine alan toplumsal bir süreçtir (Yardımcıoğlu, 2012: 11).

Tarihin her dönemi için ayrı eğitim uygulamaları görülmekle beraber eğitim sürekli bir evrim içinde gelişmiştir. Yerleşik yaşamdan günümüze kadar eğitim kavramı tüm toplumlar için etkin bir rol oynamıştır. Bu nedenle bir topluluğun devamı için eğitim çok büyük bir öneme sahiptir (Koçak, 2016: 3). Bu önem; kültürel, ekonomik ve politik özellikleri benimseyen yeni nesillerin yetiştirilip nitelikli bireyler oluşması konusunda kendini göstermektedir. Her gelişme ve ilerlemenin bir birikim sonucu olarak görüldüğü tarih sürecinde eğitim de insanlığın ortak miraslarından birisi olarak görülmektedir (Tunç, 2012: 173).

Sonuç olarak eğitim; ülkelerin ekonomik büyümeleri ve kalkınmaları adına son derece önemli bir kavramdır ve bu kavramın detaylı olarak incelenmesi çalışma adına önem arz etmektedir.

2.1.1. Eğitimin Tanımı ve Amacı

Eğitim her şeyden önce bireyin bugününe ve yarınına yön veren etki eden bir eylemdir. Toplumsal ve ekonomik kalkınmanın, toplumsal yaşamı değiştirmenin itici bir gücü olarak tüm yaşam alanlarını etkilemektedir. Eğitim; toplumsal anlamda, kültür aktarımı; sosyal anlamda, kişinin topluma uyumunu sağlayan araç ve ekonomik anlamda,

kaynakların etkin kullanılmasını sağlayan süreç olarak görülmektedir (Karaarslan, 2005: 36-46). Bu bağlamda eğitim, bireyin içinde yaşadığı kültüre uyum sağlaması olarak ifade edilebilirken (Akın, Şimşek ve Erdem, 2007: 9); bir toplumun geleceğini kendi kültürel değerleri üzerine inşa eden ve böylece devamını sağlayan en önemli bilinçlendirici meselelerin başında gelir (Şimşek, 2013).

Eğitim genel bir ifade ile yeni kuşakların toplum içerisinde yerlerini edinebilmeleri için gerekli olan; bilgi, beceri ve anlayışları edinmelerinin, kişiliklerini geliştirmelerinin ve eğitilmelerinin sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Özer, 2010: 2). En genel tanımı ile eğitim; birey davranışlarında, bilerek ve istenerek olumlu yönde değişim meydana getirme sürecidir (Yeşilyurt, 2011: 5). Eğitim ile bireyin istenmeyen davranışları değiştirilmekte, istenmeyen davranışlar yerine istenen davranışlar kazandırılarak, birey tekrardan biçimlendirilmektedir (Yardımcıoğlu, 2012: 12).

Burada ifade edilen tanımlar doğrultusunda eğitimin bir süreç olduğunu söylemek mümkündür ve bu süreçte etkileşimde bulunulan çevre önem arz etmektedir. Eğitim süreci; bireyin eğitim kurumları içerisinde ve dışarısında hayatı boyunca elde ettiği bütün edinimleri kapsamaktadır (Köktaş, 2009: 1). Dolayısıyla eğitim, bireye yapılan bir yatırım olarak nitelendirilebilmektedir. Oldukça geniş bir alana etki etmesi ve çok ucu açık bir kavram olması nedeniyle eğitimin farklı bakış açıları ile çeşitli tanımlamaları yapılmıştır. Sonuç olarak birleşilen ortak nokta; eğitimin, insanoğlunun doğumundan itibaren tüm hayatını etkileyen ve etkileyecek olan bir süreç olmasıdır (Çalcalı, 2009: 18-19). Bu sürecin temel amaçlarının başında da bireyin sosyalleşmesini sağlama, milli bütünleşmeyi gerçekleştirme ve politik bilinci geliştirme gelmektedir. Ayrıca eğitim ile bireyin karakterini geliştirerek, gelecekte üretim sürecinde kullanılacak olan bireysel bilgileri ve yetenekleri daha ileri düzeylere taşımak amaçlanmaktadır (Keleş, 2013: 3).

Eğitimin en genel kapsamlı amacı; bireyleri toplumdaki rollerine hazırlama olarak ifade edilebilmektedir. Buna göre birey, önce kendisini dolayısıyla toplumu geliştirmektedir. Böylece, gelecek kuşaklara daha iyi yaşam standartları sağlanabilmektedir (Çalcalı, 2009: 18). Fakat eğitimin amaçları; zamana, toplumlara ayrıca ülkelerin eğitim ve yönetim şekillerine göre farklılık gösterebilmektedir (Şişman, 2007: 19). Örneğin; günümüz bilgi ve teknolojinin gelişimiyle toplumun eğitimden beklentisi, bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun

olması ve sahip oldukları bilgi, beceri ve yeteneklerini ortaya çıkarması ve geliştirmesi yönündedir (Akgün, 2003: 295-319).

Sonuç olarak; eğitimin ile birlikte eğitimin yaygınlaştırılması ve gelecekteki kuşakları oluşturan bireylerin daha çok ve daha ileri düzeyde eğitilmiş olmaları amaçlanmaktadır. Böylece toplumun gerek kültürel gerek ekonomik açıdan, daha ileri düzeylere taşınması ve daha yüksek bir refah düzeyine ulaşması sağlanmaya çalışılmaktadır.

2.1.2. Eğitimin Önemi

Toplumların iktisadi kalkınmaya ve refaha erişebilmeleri, kültürel varlıklarını devam ettirebilmeleri, kendini yeniliklere adapte edebilmeleri, öz değerlerini özümsemeleri ve farklı kültürlerle saygı duyan insanlar yetiştirmeleri ile mümkündür. İktisadi kalkınmayı gerçekleştirecek nitelikli insan gücü, ülkedeki eğitimin kalitesiyle ilgili olduğu için de bireyleri ve toplumları dengeli ve uygun bir şekilde biçimlendirmede, yönlendirmede ve geliştirmede, en etkili unsur eğitim sistemidir. Eğitim, bireyleri bağlı oldukları topluma ve modern dünyaya uyumlu, çağın gerektirdiği bilgi ve donanımlara sahip kişiler haline getirmektir (Çelikten vd., 2005: 209). Ayrıca toplumsal ve sosyo-ekonomik gelişimi sağlayacak olan nitelikli beşerî sermayenin oluşmasını ve temel toplumsal değerler ile çatışmayacak bireylerin yetişmesini sağlamak ancak eğitim ile mümkün olmaktadır. Bu sebeple tarihsel süreçte, toplumların değişimi ve dönüşümleri, eğitimin gelişim süreciyle paralellik göstermektedir (Çelenk, 2008: 369).

Az gelişmiş ülkelerin yoksulluğunun, eğitimin gelişimi ile yok olacağı ve ancak eğitim sayesinde ülkenin refaha kavuşup kalkınacağı, yaygın bir görüştür (Akyüz, 2011: 12). Hatta bazı düşüncelere göre, sosyo-ekonomik açıdan yüksek seviyede olan ülkeler, eğitim sistemlerinin mevcut koşullara uyumlu olması ve toplumsal olarak eğitime verdikleri önem sayesinde bu seviyelere ulaşmışlardır (Şentürk, 2008: 487). Yani eğitim, toplumun kendini daha yüksek seviyede ve daha iyi bir biçimde kanıtlayabilmesi adına kullanılan bir alettir (Büyükdüvenci, 1987'den aktaran; Sağ, 2003: 16). Türkiye açısından bakıldığında; modernleşme, kalkınma ve toplumsal gelişim hareketlerindeki en temel unsurun eğitim olduğu görülmektedir. Özellikle batılılaşma hareketlerinde eğitim, toplumsal refahı arttıran ve toplumun dinamiklerini değiştiren bir güç olarak düşünülmüştür (Çakmak, 2008: 34).

2.1.3. Eğitimnin Makroekonomik Etkileri

Çalışmanın bu bölümünde eğitimnin makroekonomik etkileri; eğitim ve istihdam, eğitim ve ekonomik büyüme, eğitim ve kalkınma başlıkları çerçevesinde kısaca incelenmeye çalışılmıştır.

Eğitim ve İstihdam

Çalışma hayatı, teknolojik değışmelerden etki görmekte ve bu değışimlere göre şekil almaktadır. Her alanda görülen bilgi ve teknoloji, istihdam açısından da yapısal dönüşümlerin gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bilgi ve hizmet sektörleri, gelişmiş ülkelerin istihdam alanlarında giderek daha fazla pay edinmektedir. Eğitim, istihdam edilecek olan işgücünün bilgi ve becerilerini arttırmaktadır. Bu sebeple eğitim ile istihdam arasında kuvvetli bir bağ vardır. Dönüşümün, bilgi toplumuna doğru gelişmesi sayesinde sermaye ile birlikte işgücü de küresel bir boyut kazanmaktadır. Bu süreç sonucunda eğitim ile insan kaynakları yönetiminin de ileride büyük önem taşıyacağı ifade edilebilir (Aygöl, 2018: 59-79).

İşgücünün aldığı eğitim süresince, çalışma hayatı için gerekebilecek formasyona talebi artabilir. Gelişmekte olan ülkeler, teknolojiye ayak uydurma açısından gelişmiş ülkelere nazaran daha da zorluk yaşayabilmektedirler. Altyapı ve donanımlı işgücü sayısının azlığı nedeniyle gelişmekte olan ülkeler ucuz işgücünün yoğun kullanımına sebep olmaktadır. Öte yandan gelişmiş teknoloji kullanımı için de eğitim almış, donanımlı işgücü ihtiyacı artmaktadır. Bu sebeple eğitim politikaları ile nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamaya yönelik politikaların birliktelik içinde uygulanması gerekliliğı doğmaktadır (İçli, 2001: 67-68).

Bilgi toplumuna doğru yapısal dönüşümünü gerçekleştiren çağımız, işgücünden şu niteliklere sahip olmasını beklemektedir (Bedir, 2012: 62);

- Değişim ve dönüşüme ayak uydurabilmek,
- Kişisel yenilikler kazanabilmek,
- Gelişmiş teknolojilere aşina olmak,
- Bilgisayar bilgisine sahip olmak,
- Kendi alanında uzman bilgi ve diğer alanlarda da yeterli bilgi sahibi olmak,
- Ana dil ve diksiyonu çok başarılı kullanabilmek,
- Yabancı dil biliyor olmak,
- Grupça ve disiplinler arası çalışmaya yatkın olmak,
- Temsilci kişiliğe sahip olmak,
- Yüksek sorumluluk bilincine sahip olmak.

Burada eğitimin istihdamını arttırıcı nitelikte olduğu ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, günümüzdeki toplumlarda çalışma imkânı bulabilmek için, niteliğe olan talep her geçen gün artmaktadır. Bu da ancak eğitimle mümkün olmaktadır (İzgi, 2012: 295).

Eğitim ve Ekonomik Büyüme

Bireyin sosyal faydası, aldığı eğitim ile orantılıdır. Toplamlar, üretkenlik düzeyindeki artışlar ile işgücünün eğitim düzeyi arasında sıkı bir ilişki olduğunu düşünmektedirler. Bireyin eğitimden kazandığı niteliklerin boyutunun ise bireyin içerisinde bulunduğu toplumun sosyo-ekonomik, politik ve kültürel gelişmişliğindeki niteliğin düzeyine etkisi olduğu kabul edilmektedir. Eğitim seviyesinin, kalkınma öğeleri olarak kabul edilen ekonomik büyüme, siyasal ve sosyal gelişim ile pozitif ilişkili olduğu bilimsel çalışmalarla kanıtlanmıştır (Çakmak, 2008: 33).

Makro ekonominin en temel uğraşlarından birisi, bir ekonominin büyümesini tetikleyen unsurların ve bu unsurların etki edici boyutlarının irdelenmesidir. Kavram olarak

ekonomik büyüme, bir ekonomideki reel üretimdeki artışı ifade etmektedir. Büyüme kaynakları üretim faktörleri sayısındaki artış, nitelikli işgücü sayesinde sağlanacak verimlilik artışı ya da teknolojiye gelişmelerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde eğitim, büyümeyi tetikleyen makro ve mikro ölçekli unsurlardan en büyük role sahip olmaktadır. Bu yönüyle incelendiğinde eğitimin; işgücü verimlilik artışı, teknolojik gelişme ve yenilikçi anlayışta pozitif etkiler göstermesi sebebiyle ekonomik büyüme için büyük önem arz etmektedir (Çalışkan vd., 2017: 46). Bireylerin aldığı eğitimin kazandırdığı nitelikler sayesinde, teknolojik gelişme ve yenilikler için ayak uydurmak zor olmayacak ve bu da işgücü verimliliğinde artış sağlayacaktır (Karış, 2019: 1068).

1960'ların başlarında hesaplanan ekonomik büyüme çalışmalarında, büyümedeki artışların dikkate değer bir kısmının işgücünün sahip olduğu eğitim seviyesindeki artış sayesinde gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Farklı ülkelerden elde edilen çalışma bulgularında, eğitimin büyüme üzerinde sağladığı faydanın oranları farklılık göstermesine karşın sonuç olarak pozitif ilişkiler saptanmıştır. Yapılan çalışmalarda eğitimin büyüme üzerindeki payı İngiltere için %7, Belçika için %14, ABD için %15, Arjantin için %16 ve Kanada için %25 olarak ölçülmüştür. Ancak Türkiye'de eğitim için yapılan harcamalar yeterli olmadığından ekonomik büyümesi %4 olarak düşük seviyede gerçekleşmiştir. Türkiye'nin 2000 yılı bütçesinden eğitime ayırdığı pay %5, 2006'da sadece %9 gibi yine düşük bir seviyede kalmıştır (Çakmak, 2008: 35). 2021 yılına gelindiğinde ise yine bu konuda yeterli gelişme gösterilememiştir ve eğitimin bütçeden aldığı pay %10,69'da kalmıştır (KESK, 2020).

Görüldüğü üzere ekonomik büyümede eğitimin payı küçümsenmeyecek boyuttur. Ve bu da ülkelerin eğitime yaptıkları harcamaların yapı ile ilgilidir. Tabi ki burada ülkelerin eğitim kalitesinin de büyük önem taşıdığı unutulmamalıdır.

Eğitim ve Kalkınma

Eğitim, kişisel anlamda bireyin kendisini yani kişisel gelişimini gerçekleştirmesinin, değişip yenilenmesinin önünü açmaktadır. Yaşam standartlarının ve yaşamdan beklentilerin yükselmesinin dolayısıyla da gelişmiş bir toplumu ve onu oluşturan kaliteli bireylerin yetişmesini sağlamaktadır. Bu çerçevede, dünya ortalamasına bakıldığında eğitime önem

veren ülkelerin ekseriyetle daha yüksek seviyede bir kalkınma başarısı gösterdikleri, eğitim seviyesi nispeten düşük ülkelerin ise kalkınma anlamında daha gerilerde kaldıkları görülmektedir (Çakmak, 2008: 36).

Önceleri kalkınma sadece ekonomik anlamda büyüme ve gelişme olarak ifade edilirken son zamanlarda siyasi iktidarın, belli politikalar uygulayarak, toplumsal koşulların geliştirilmesi, refah düzeylerinin artırılması anlamına gelmektedir. Kalkınma aynı zamanda reel gelir artışı, sosyo-ekonomik yapıların değişimi, teknolojik gelişme, eğitim düzeyinin yükselmesi anlamlarına da gelmektedir (Altundemir, 2012: 94). Kalkınma kavramı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sosyal, ekonomik ve toplumsal gelişmişlik seviyelerine ulaşmak için geçen süreç anlamına gelir. Kalkınma bu yönleri ile hem toplumsal hem de ekonomik bir süreci ifade etmektedir (Çakmak, 2008: 36).

Eğitimin ekonomik kalkınmayla en fazla ilişkili olan kısmının yetişkinlerin becerisi olduğu, birçok ekonomik modelde gösterilmesine rağmen bu becerinin doğrudan ölçülebileceği veri setinin olmaması uluslararası karşılaştırmalara engel teşkil etmektedir. Bu yüzden, literatürde yetişkin becerisi yerine, okur-yazarlık oranı, eğitim öğretim harcamalarının milli hasıladan aldığı pay, öğretmen başına düşen öğrenci oranı, okullaşma oranı gibi bazı temsili değişkenler kullanılmıştır. Bu değişkenler arasında en önemlisi ise okur-yazarlık oranıdır. Az gelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler kıyaslandığında, az gelişmiş ülkelerin en tipik özelliklerinden birinin düşük okur-yazarlık oranına sahip olmaları olduğu söylenebilir (Alataş, 2014: 15). Kalkınmanın temel amacı olarak görülen sanayileşme, eğitim ile birlikte nitelik kazanan işgücü sayesinde şekillenmektedir (Emsen, Öztürk ve Yapraklı, 2006: 357).

Özetle ifade etmek gerekirse ülkelerin kalkınabilmesi ve sanayileşebilmesi için gerekli olan koşullardan birisi de bireylerin yeterli eğitim seviyesine sahip olmaları gerektiğidir. İnsanların daha kaliteli bir yaşam için hedefledikleri sanayileşme, modernleşme, kalkınma, ancak insan zekâsı ve kabiliyeti sayesinde gerçekleştirilebilir (Coşkun, 2008: 129).

2.2. Kamu Harcamaları

Kamu harcamaları ifade edilmeden önce kısaca kamu malının ve kamu hizmetinin ne olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kamu malı, ortak tüketime konu olan ve tüketiminden kimsenin dışlanamadığı, bununla birlikte bir kişinin tüketiminin başkasının faydasını azaltmadığı mallar olarak ifade edilir (Arslan, 2002: 1-2). Kamu hizmeti ise bir toplumun ortak ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, devletin gerçekleştirmekle yükümlü olduğu hizmetler şeklinde ifade edilebilir (Akdoğan, 2020: 39). Bu tür hizmetler bireyler arasında faydası bölünemediği için fiyatlandırılması da mümkün değildir. Fakat bu hizmetlerin net fiyatlandırılması yapılamasa da harcamalarına ilişkin net ifadeler paylaşılabilir.

Ortak toplumsal gereksinimlerin giderilebilmesi adına devletin karşılamak zorunda kaldığı harcamalar, kamu harcamalar kapsamında değerlendirilmektedir. Farklı bir ifadeyle açıklamak gerekirse kamu hizmetlerini karşılayabilmek adına yapılan harcamalar, kamu harcamalarıdır (Arslan, 2002: 2). Dolayısıyla bu harcamalar, devletin ortak ihtiyaçlarını giderebilmek adına üstlenilen faaliyetlerin bir fonksiyonudur (Çomaklı ve Turan, 2016: 3). Çalışmanın devamında kamu harcamalarına ilişkin daha detaylı bilgiler yer almaktadır.

2.2.1. Kamu Harcamalarının Tanımı

Temelde devletin var olma gayesi, ülke insanlarının gereksinimlerini karşılayabilmesidir. Ülkenin vatandaşlarının tek başına karşılayamayacakları ortak ihtiyaçları mevcuttur. Eğitim, savunma, bayındırlık, sağlık ve güvenlik bu ihtiyaçlardan bazılarıdır. Bu ortak ihtiyaçlar, kamusal mal ve hizmetleri sağlamak amacıyla devlet tarafından tedarik edilmektedir. İnsanların ihtiyaç duydukları kamusal mallar ya devlet tarafından üretilmektedir ya da devlet, bunların özel kişiler tarafınca üretimini destekleyip, denetlemektedir. İşte devletin kamusal mal ile hizmetleri karşılayabilmesi maksadıyla yapmış olduğu harcamalar kamu harcamalarını, bu harcamaları yapabilmek için elde etmiş olduğu kaynaklar da kamu gelirleri olarak ifade edilmektedir (Karaarslan, 2005: 37).

Kamu harcamaları, devletin ulusal ve yerel bütçeden yaptığı harcamalardır. Devletin bütçesinden ortak gereksinimler için, belirli yöntemlerle yapılan giderler kamu harcamasıdır (Orhaner, 2007: 19). Kamu harcamaları, devlet tarafından vergi, borç ve diğer kamu

gelirlerinden elde edilen kaynaklarla yapılan harcamalardır (Ergen, 1999: 9). Kamu harcaması, devletin kendi mal varlığından kamu yararı ve kamu ihtiyacı için belli yöntemlerle harcama yapılmasıdır (Eker ve Bülbül, 2017: 54). Bunun yanında kamu harcamaları, harcamayı yapan kurumlar açısından ele alındığında; merkezi ve yerel yönetimler, iktisadi devlet teşekkülleri ile sosyal güvenlik kuruluşlarının yaptığı harcamalar toplamını oluşturmaktadır. Ayrıca bu harcamalar toplum için faydalı hizmet görüyor olan kurumların ödemeleri, vergi muafiyeti ve indirimleri, özel kişilerce kamuya yapılan yardımlar ve bağışların toplamını barındıran bir durumu ifade etmektedir (Arısoy, 2005: 2).

2.2.2. Kamu Harcamalarının Özellikleri

Kamusal mal ve hizmetler, kamusal olmanın yanında özel mal niteliği de gösteren mallardır. Bu mallardan elde edilen faydanın belli oranı topluma belli bir oranı da kişiye aittir. Bu noktada kamu harcamalarının temel özelliği finansmanının karma nitelik taşımasıdır. Yani hem kamu tarafından hem de özel kesim tarafından finanse edilirler. Bunun yanında kamu harcamaları, mali ve mali olmayan özellikteki birçok hedefin gerçekleştirilebilmesi adına başvurulmuş bir iktisadi politika aracı olarak da kullanılmaktadır. Devlet, kamu harcamalarının kapsamını, niceliğini ve niteliğini düzenlemektedir ve mali nitelikli sorumluluklarını yerine getirdiği gibi, sosyal ve ekonomik nitelikteki sorumluluklarını da bu politikalar doğrultusunda değiştirebilmektedir (Akdoğan, 2020: 61). Burada uygulanan politikaların başında da kamu harcamalarının önemli bir kısmının karşılandığı vergi politikaları gelmektedir. Nadaroğlu (2000) vergiyi, devletin ya da devletten aldığı sorumluluğa dayanan kamu tüzel kişilerinin kamusal faaliyetlerinin gerektirdiği harcamaları yapabilmek amacıyla ve yasal esaslara uymak kaydıyla hukuki cebir altında, karşılıksız olarak gerçek ve gerçek olmayan kişilerden alınan parasal tutarlar olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda toplam kamu gelirlerinin büyük bir kısmını vergiler oluşturmaktadır (Gümüş ve Şişman, 2014: 77).

Yukarıdaki bilgilere ek olarak bir harcamanın, kamu harcaması olabilmesi için taşıması gereken genel özellikler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Karaarslan, 2005: 38):

- Ortak toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olmalı,
- Harcamalar yetkili kurum ve kuruluşlarca yapılmalı,

- Harcamalar belirlenen usul ve esaslara uygun şekilde yapılmalı,
- Harcamaların ödemesi, para olarak yapılmalıdır.

Kamu harcamalarına ilişkin yukarıda ifade edilen özellikler bu harcamaların kapsamına ilişkin bazı sınırları meydana getirmektedir. Örneğin; yerel ve merkezi yönetimlerin yaptığı harcamalar, kamu harcaması kapsamında değerlendirilirken bunların dışındaki kamu kuruluşları tarafından yapılan harcamaların kamu harcaması olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışma konusudur. Bu belirsizliğin giderilebilmesi için ise kamu harcaması iki şekilde ele alınmaktadır. Dar anlamda kamu harcaması hem merkezi yönetim hem de yerel yönetim tarafından yapılan harcamaları kapsarken geniş anlamda kamu harcaması ise merkezi ve yerel yönetimleri, kamu iktisadi kuruluşlarını ve sosyal güvenlik kurumlarının yaptıkları harcamaları kapsamaktadır (Altunç, 2011: 145-157).

2.2.3. Yarı Kamusal Mal Olarak Eğitim

Karma mal ve hizmet niteliği taşıyan eğitime yapılan harcamalar ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Fakat buna karşın genel anlamda üç tür finansman şeklinden bahsedilmektedir (Güngör ve Göksu, 2013: 60-69). Bunlar; doğrudan finansman, kısmi finansman ve dolaylı finansmandır. Doğrudan finansmanda, eğitim mutlak kamusal mal olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle de eğitime yapılacak harcamalar sosyal harcama kapsamına alınmaktadır. Yapılacak harcamaların tümü vergilerden elde edilen gelirlerle, devlet tarafınca yapılmaktadır. Eğitim harcamalarının belli oranda devlet, belli oranda özel kişiler tarafından yapılması kısmi finansmanı ifade eder. Burada özel kişilerden kasıt, eğitim hizmetinden yararlanan bireylerdir (Yardımcıoğlu, 2012). Öğrenci eğitim harçları ve resim gibi paylar bunlara örnektir. Üçüncü ve son finansman türü ise dolaylı finansmandır. Doğrudan ve kısmi finansman türlerinde eğitim hizmeti üretimi devlete aittir. Dolaylı finansman türünde ise eğitim hizmetinin üretimi özel ya da kamu kesimince gerçekleştirilmesi mümkün olabilmektedir. Ancak eğer eğitim hizmetini özel kesim üretirse bireyler arasındaki satın alım gücü farklılıklarının kredi, hibe ya da burs gibi gelir transfer araçları ile giderilmesi işlevini devlet gerçekleştirir (Ataç, 1979'den Aktaran; Karakütük, 2017). Bu noktada eğitim, yarı kamusal mallar içinde güzel bir örnek teşkil eder (Karaarslan, 2005: 40).

Eğitimin ekonomik mal olması yönünden taşıdığı bazı niteliklerin olması, eğitimin

yarı kamusal mal olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Eğitimin bölünebilir ve pazarlanabilir özellikte olması onun özel mal konumundayken, yarattığı pozitif dışsallık sebebiyle kamusal bir mal olarak ifade edilmektedir (Devrim ve Tosuner, 1987'den Aktaran; Egeli ve Hayrullahoğlu, 2014: 98). Bunun yanında örgün eğitim hizmeti; okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinden oluştuğu için hem faydalarının birimlere bölünmüş durumdadır hem de istenildiğinde faydalarından bazı kişiler dışlanabilmektedir. Eğitim hizmetleri de bu yönüyle yarı kamusal mal kapsamında değerlendirilmektedir denebilir (Ateş, 2013).

Konuyla ilgili yapılan bir araştırma incelendiğinde Stiglitz (1999) eğitimin saf bir kamu malı olmadığını ifade etmektedir. Ek bir öğrencinin marjinal maliyeti sıfırdır. Marjinal maliyetle ortalama maliyet neredeyse eşittir. Bu nedenle, faydalanan için hizmet maliyetini hesaplamak mümkündür. Bu nedenle, azalan maliyet koşullarında eğitim hizmetlerinin sağlanması, üretim miktarının artması (öğrenci sayısı), marjinal maliyetin giderek azalması, eğitim hizmetlerinin devlet tarafından sağlanması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla eğitim hizmeti, toplumun refahını önemli ölçüde etkileyerek piyasa başarısızlığı yaratır ve devlet, sosyal yaşamın gereği olarak bunu sunar (Akdoğan, 2020: 41-50).

Eğitim hizmetinin özel fayda sağlayan bölümünün özel sektör tarafından sunulmasını ileri süren görüşler, daha çok eğitim yarı kamusal malının bölünebilir ya da pazarlanabilir niteliklerine dayanmaktadır. Eğitim hizmetinin kamusal mallar ile karşılaştırıldığında, pazarlanabilme özelliğine sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte özel sektörün rekabet ortamından faydalanarak, sunulan hizmetin kalitesinin artacağı da düşünülmektedir (Ateş, 2013). Bu noktada kamunun yaptığı harcamalar ve özel sektörün yaptığı harcamalar gündeme gelmektedir ve eğitim harcamaları ayrı bir başlık altında incelenmelidir.

2.3. Eğitim Harcamaları

Toplumun genelinde ve toplumun en küçük birimi olan ailelerde var olan eğitim talebinin karşılanması adına gereken bir maliyet söz konusudur. Bu maliyet devletin yanı sıra aileler tarafından karşılanmaktadır. Devletin eğitime ilişkin yapmış olduğu harcamalar, var olan gerekli hizmetin gerçekleştirilmesi ve hizmetin desteklenmesi ile ilgili olarak kamu sorumluluğuna vurgu yaparken, hane halkları tarafından yapılan eğitim harcamaları eğitim

hizmetlerinden istifade etmek olarak ortaya çıkmaktadır (Çalışkan, Karabacak ve Meçik, 2017: 46-53).

Eğitimin maliyetinin üç farklı boyutu vardır. Birincisi hane halklarının çocuğun ihtiyacı olan kitap, defter, kırtasiye, ulaşım, üniforma gibi ihtiyaçlarını karşılamak için üstlenmiş olduğu doğrudan maliyetler, ikincisi, çocuğun ihtiyacı olan barınma, beslenme gibi ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak üstlenilen dolaylı maliyetler, son olarak da bireyin bir gelir elde etmek yerine eğitime katılması sebebiyle ediniminden feragat ettiği fırsat maliyetidir (Yolcu, 2011: 12). Bu noktada eğitime ilişkin yapılan harcamaların kapsamının oldukça geniş olduğu anlaşılmaktadır ve eğitime yapılan harcamalarda farklı aktörler söz konusu olduğu için harcamaların niteliği önem kazanmaktadır.

2.3.1. Eğitim Harcamalarının Niteliği

Eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilebilmesi, nitel ve nicel anlamda genişletilebilmesi için kamu ve özel kesimce yapılan tüm harcamalar, eğitim harcamaları kapsamındadır. Devlet, eğitim hizmetlerini sağlayabilmek için gerekli kaynaklarla harcama yapmaktadır. Bu bağlamda eğitim harcamalarının, devlet ve birey açısından en önemli harcama kalemi olmaktadır. Devlet eğitim harcamalarını; binalar, materyaller ve eğitimci maaşları gibi ödemelerle sunmakta bireyler ise aldıkları eğitim hizmeti karşılığında ödemeler yapmaktadır (Tuzcu, 2006: 166).

Ortaç (2003), eğitim hizmetleri adına yapılan harcamaları, gelir dağılımında bir araç olması, kalkınma, iktisadi büyüme ve ekonomik istikrarın sağlanmasında önemli bir işleve sahip olması sebebiyle yatırım harcaması biçiminde nitelendirmiştir. Fakat daha sonrasında eğitim harcamaları, sağladığı kısa süreli yararlar nedeniyle tüketim harcaması olarak da belirtilmiştir (Ortaç, 2003: 240). Dolayısıyla kişiler, kendi bütçeleri kapsamında eğitim hizmetinden yüksek fayda elde etmek için harcama yapmaktadır.

2.3.2. Eğitim Harcamalarının Kapsamı

Çalışmanın bu bölümünde eğitim harcamalarının kapsamı; özel harcamalar ve kamusal harcamalar olarak kısaca incelenmeye çalışılmıştır.

Özel Harcamalar

Eğitim harcamaları kapsamında yapılan özel harcamalar en kısa tanım itibarıyla devletin yaptığı harcamaların yanında, özel kurumların, kişilerin ve hanehalklarının yaptığı harcamalardır (Çalcalı, 2009: 82). Şöyle ki; özel kurum ve kişilerin, hane halklarının ve özel eğitim kurumlarının eğitim hizmetlerinin sağlanabilmesi adına yaptıkları harcamalar, özel kaynaklı eğitim harcamaları olarak değerlendirilmektedir. Bu özel harcamaları en çok yapan kesim ise hane halklarıdır (Beydoğan, 2006: 75).

Bunun yanında eğitimin özel olarak finanse edilmesinde, zorunlu eğitim dışındaki eğitimin özel kesim tarafından karşılanması söz konusu olmaktadır. Ancak devlet vergi kolaylıkları sağlayarak, özel kesime yardım etmektedir ve devlet dolaylı finansmanla özel kesimi desteklemektedir. Eğitimin maliyetini ise, özel kesim üstlenmekte ve eğitimden yararlanarak eğitimin bedelini ödemektedir. Devlet de kredi veya hibe yolu ile öğrencilerin satın alma güçlerini artırmaktadır. Aynı zamanda devlet, vergi muafiyeti ve öğretmen maaşlarını destekleme şeklinde özel kesimi ve özel harcamaları desteklemektedir. Özel kesimde, maliyetin ailelere yüklenmesi nedeniyle, ailelerin finansmana katılımına göre eğitimin kalitesi de değişmektedir (Ulusoy, 2013: 10).

Özellikle Türkiye’de kamu eğitim kurumları dışında dersane eğitimi oldukça yaygındır. Bu durum özel harcamalardaki payın artmasına neden olmaktadır ve ailelerin, çocuklarının eğitimi için yaptıkları harcamalar gün geçtikçe artmaktadır (Aksoy, 2018: 1). Millî Eğitim Bakanlığı’nın denetimine bağlı olarak faaliyet gösteren bu kurumlarda, her eğitim kademesinden (yabancı dil, iş sınavlarına hazırlık gibi) öğrenciler eğitim almaktadırlar ve böylelikle hane halkı harcamaları son yıllarda artış göstermiştir (Çalcalı, 2009: 82).

Kamusal Harcamalar

Devlet eğitim harcamalarını karşılamaktadır. Çünkü eğitim, bireysel faydalarının yanında dışsal faydalar da üretmektedir. Yani eğitim bireylere fayda sağlamakla birlikte, genel anlamda ekonomik gelişmeye ve kalkınmaya da katkıda bulunmaktadır. Eğitim bireyleri hem gelecek hayatlarına hazırlamakta hem de onların gelir sahibi olarak toplumun

tümüne faydalı olmalarını sağlamaktadır. Eğitim alan bireyler kaliteli iş gücü yaratarak topluma faydalı olmaktadır. Aynı zamanda da gereksinimlerini devlete bağlı kalmadan sağlayabilmektedirler (Taytak, 2007: 44). Bu bağlamda eğitime yapılan kamusal harcamalar hem bireyler adına hem de ülke adına son derece önemlidir.

Eğitim harcamalarının devlet tarafından karşılanmasının bir başka nedeni ise, eğitimde hakkaniyetin ve fırsat eşitliğinin sağlanabilmesidir. Devlet, eğitim harcamalarıyla eğitim imkânlarında hakkaniyeti sağlamayı ve eğitimi herkese eşit şekilde dağıtmayı amaç edinmektedir. Devlet varlığını sürdürmek, kendi vatandaşları için ortak değerleri yaratabilmek, sosyal, siyasal ve ekonomik düzeni sağlayabilmek için de eğitim harcamalarını üstlenmektedir. Çünkü eğitim bireylere ortak değerler kazandırmakta, ekonomik, siyasal düzeni sağlamaktadır (Sakallı, 2010: 18).

2.3.3. Eğitim Harcamalarının İstihdama Etkisi

Ekonominin yeni istihdam alanları açmadaki eksikliği ve istihdam artışının nüfus artış hızına kıyasla açık ara geride kalması, en fazla genç işgücünü etkilemektedir (Kıcır, 2017: 1369). Özellikle liseden veya üniversiteden mezun olan genç nüfusta kentsel işsizlik oranı, bütün kentsel işsizlik oranından neredeyse iki kat fazladır. Eğitim ve istihdam arasında güçlü bir bağ bulunmasına rağmen tek başına eğitim, işgücü piyasasına girişte yeterli olmamaktadır. Özellikle genç mezunlardan beklenti fazladır, işverenler gençlerden hem tecrübe hem de ek nitelikler beklemektedir. Fakat bununla beraber istihdam piyasasına girmek veya yalnızca özel sektörde iş bulmak gençler için konjonktüre göre çok revaçta bulunmamakta, eğitilmiş gençler kamu bünyesindeki kariyer grubu mesleklere daha fazla ilgi duymaktadır (Güven, 2020: 264). Bu durumda da devlet kapılarında iş bekleyen bir genç kitlenin zamanla artan bir yoğunlukta birikmesine neden olacaktır.

Bu sorunun çözülebilmesinin ilk adımı da ekonomi politikalarının ve eğitim harcamalarının istihdam arttırmak için uygun bir şekilde belirlenmesinden geçmektedir denebilir (Mert, Mütevellioğlu ve Zambak, 2010: 209-227). Konuyla ilgili yapılan bir araştırma incelendiğinde eğitim harcamaları ve istihdam arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Yıldız ve Yıldız (2019) tarafından yapılan bu çalışmada; kamunun eğitim harcamalarındaki artışının kadınların erkeklere kıyasla daha fazla oranda işgücüne

katıldıklarını bulgulamaktadır. Ek olarak erkek işgücündeki değişim ile eğitim harcamaları arasında pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Gençlerin eğitim ve istihdam olanaklarının iyileştirilmesine yönelik güçlü kurumsal yapılanmalara dayalı politikalar, eğitim harcamalarındaki artış; etkin ve kapsamlı kamusal destekler, gençlerin istihdam olanaklarının geliştirilmesi adına önem arz etmektedir. Bunun yanında genç işgücünün toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ekonomik sorunlardan kaynaklı istihdam sorunlarının aşılmasında da bu politikaların önemli katılar sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü başta Türkiye olmak üzere özellikle gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki eğitim hizmetleri, gençlerin işgücü piyasasında beklenen beceri, bilgi ve niteliklerle donanmış olarak yetiştirilmesinde yeterli olmamaktadır. Bu durumun aşılabilmesi için de eğitim harcamalarına ilişkin hem özel sektör hem de devlet tarafından yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

2.4. Türkiye’de Eğitim Harcamaları

Türkiye’de eğitim harcamalarından genel bütçeli kuruluş olarak bakanlıklar, özel bütçeli kuruluşlar olarak üniversiteler, düzenleyici ve denetleyici kurumlar olarak da üst kurullar sorumludur. Merkezi yönetimin yaptığı eğitim harcamaları, bu kurumların yapmış oldukları harcamaları kapsamaktadır. Diğer taraftan mahalli idareler tarafından yapılan eğitim harcamaları da bulunmaktadır ve belediyeler bu harcamalara destek olabilmektedir (Çalcalı, 2009: 65-66). Her ne kadar devletin ekonomi içerisindeki müdahalesinin en aza indirilmesi gerekliliği son yıllarda kabul gören bir kavram olsa da eğitim harcamaları için aynısını söylemek mümkün değildir (Tüleykan ve Parlak, 2018: 37). Zira Türkiye’de eğitim harcamaları içerisinde en büyük pay birçok ülkede de olduğu gibi devlete aittir.

Türkiye’de ilk ve orta öğretim düzeyindeki okullar Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlıdır ve çoğu devlet okullarıdır. Genç nüfusun sayı olarak yüksek olması, dengesiz gelir dağılımı ve kişi başına milli gelirin nispeten yüksek olmaması gibi nedenlerle Türkiye’de özel okullaşma sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla, Millî Eğitim Bakanlığı’nın harcamaları, kamu kaynaklı eğitim harcamalarında en yüksek paya sahiptir (Çalcalı, 2009: 80). Bu doğrultuda Türkiye’de eğitim finansı içerisinde devletin payı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019

verilerine göre %74 olarak açıklanmıştır (TÜİK, Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2019). Bununla birlikte eğitim finansı genel olarak devletin merkezi yönetim bütçesi/konsolide bütçe içerisinde karşılanmaktadır ve Türkiye’de eğitim finansı için başvuru kaynaklarından bazıları aşağıdaki gibidir (Tuzcu, 2006: 163; Toprak, Ağcakaya ve Hüseyin, 2016: 138):

- Mesleki-teknik ve çıraklık eğitimi geliştirme ve yaygınlaştırma fonu gelirlerinden ayrılan paylar
- Dernek (okul yaptırma, onarım, öğrenci koruma dernekleri gibi) gelirleri
- Dış ülke ve bağlı kuruluşlardan sağlanan bursalar bağışlar ve krediler
- Eğitim, gençlik, spor hizmetleri vergisi
- Eğitime katkı payı
- Genel bütçe içerisindeki pay
- Halk katkıları, bağışları ve döner sermaye işletmelerinden sağlanan gelirler
- Öğrenci katkı payları

Burada belirtilen kaynaklar, Türkiye’deki eğitim finansmanı için son derece önemlidir. Hatta burada ifade edilen kaynakların planlanan düzeyde ayrılamaması veya ayrılan payın etkin kullanılamaması, eğitimin finansmanı açısından sorun yaratabilmektedir (Karakütük, 2017: 148). Bu sebeple de neredeyse tüm ülkeler Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) paylarından %6 ile %10 arasında bir kaynağı, eğitim hizmetlerine ayırmaktadır. Eğitimin GSYİH içerisindeki payına Türkiye özelinde bakıldığında ise bu oranın 2018 senesinde %2,69, 2019 senesinde ise daha da düşerek %2,56’ya gerilediği görülmektedir. Dünya geneliyle kıyaslandığında Türkiye’de eğitime ayrılan kaynakların yetersiz olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır (TÜİK, Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2019). Kaynakların yetersiz olması da Türkiye’deki eğitim harcamalarının daha düşük olduğunu göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞSİZLİĞİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE GENÇ İŞSİZLİK

3.1. İstihdam Kavramı ve Türleri

İstihdam kelime anlamı olarak mal ile hizmet üretimi niyetiyle işgücünün bir üretim eyleminde bulunmasına denir (Şahin, 2006: 367). Başka bir tanıma göre ise istihdam, tam zamanlı çalışan yetişkin işgücünü gösteren kavramdır (Parasız, 2006: 4). İstihdam; tam istihdam, eksik istihdam, aşırı istihdam ve kayıt dışı istihdam olmak üzere dört alt kola ayrılır.

3.1.1. Tam İstihdam

Tam istihdamı, çalışma isteğinde olan bireylerin tümünün iş bulabildikleri bir durum olarak ifade edebiliriz. İşgücünün tam istihdam durumunda olması hali, kimsenin kendi rızasıyla işsiz kalmadığı durum demektir. Tam istihdam durumunda emek, diğer üretim faktörleri olan doğal kaynak, sermaye ve girişimci ile birlikte eksiksiz çalışır, atıl durumda herhangi bir kaynak söz konusu olamaz (Türkbal, 2005: 343). Bu özellikteki emek piyasasının denge durumunda olduğu ya da piyasanın kusursuz işlediği söylenebilir. Fakat reel hayatta mal ile hizmet piyasalarında eksiklikler yaşanması, bu durumu olanaksız kılmaktadır ve tam istihdam durumunda olursa dahi işsizlik mevcuttur (Şahin, 2010: 268).

Tam istihdam durumundaki ekonomilerde halen işsizlik var ise friksiyonel, yapısal veya mevsimsel işsizlik türlerinden biri mevcuttur. Burada ifade edilen işsizlik türleri çalışmanın devamında açıklanacaktır. Ekonomideki bu işsizlik türlerinin oranı işgücünün %5'i kadar olduğunda ve totalde işsizliğin %5 olması halinde, ekonominin tam istihdamda olduğu söylenebilir. Bu durum, “tam istihdam işsizlik oranı” şeklinde tanımlanır (Tunay, 2007: 50).

3.1.2. Eksik İstihdam

Dar anlamlı bir tanım olarak, çalışma isteği bulunan kişilerin tümünün iş sahibi olamamaları durumu eksik istihdamı ifade eder (Görmüş, 2019: 67-70). Geniş anlamda ise;

bir ekonomide tam istihdam için gerekli olan emek, doğal kaynak, sermaye ve girişimci faktörlerinden bir veya birkaçının eksikliği, eksik istihdamı oluşturur. Bu faktörlerin kullanımındaki eksiklik, asıl olarak talep yetmezliği durumundan kaynaklıdır (Aren, 1992: 1). Talep yetersizliği üretim hacminin daralmasına sebebiyet vermekte ve böylece bir kısım işgücü istihdam sıkıntısı yaşamaktadır. Bu durumda, işsizlik de eksik istihdamın diğer bir tanımlayıcısı durumundadır.

Yukarıdaki bilgilere ek olarak eksik istihdam kendi içinde, “görülebilir” ve “görülemez” olarak ikiye ayrılmaktadır. Görülebilir olan eksik istihdam türü, incelenen dönemde yani referans döneminde ekonomik sebeplerden ötürü 40 saatten daha az çalışan ve var olan işinde veya herhangi başka işte daha çalışmaya elverişli olan bireyleri ifade etmektedir. Görülemez eksik istihdam türü, çalıştığı işten kazandığı kazancın yetersizliği veya kendi mesleğinde çalıştırılmaması ve benzeri sebeplerle kişinin var olan işini değiştirmek istemesi yahut farklı bir iş daha istemesi durumunu ifade eder. Görülemez eksik istihdam, emeğin yanlış alanda kullanımını belirtmekte veya üretim faktörleri ile emeğin uyumsuzluğunu göstermektedir (Tunay, 2007: 46).

3.1.3. Aşırı İstihdam

Aşırı istihdam, eksik istihdamın tam tersi olan şartlarda meydana gelen durumu gösterir. Bu açıdan bir ekonomide mevcut işgücünün tam çalışmasına rağmen işgücü talebi, iş gücü arzını geçiyorsa bu aşırı istihdamın olduğunu belirtir (Koca, 2016: 5). Daha geniş bir açıklama yapılacak olursa, bir ekonomideki tüm üretim faktörlerinin etkin ve tam kullanılmasına karşın, üretilmekte olan mal ile hizmet oranı toplam talebe yetiştirmiyorsa aşırı istihdam durumu söz konusudur. Böyle bir piyasa ortamında girişimciler talebi karşılayabilmek amaçlı kapasite üstü çalışmaya başvururlar. Bu durumda şartlar elverişli ise vardiya usulü çalışılıp daha çok üretim faktörü talebi gerçekleşecektir. Fakat üretim faktörlerinin sınırlı olması sebebiyle ancak diğer ülkelerden üretim faktörleri tedarik edilmesi vasıtasıyla mevcut talep karşılanmaya çabalanır (Pekin, 2014: 6).

Aşırı istihdam şartları altında yani toplam arzın, toplam talebin gerisinde kaldığı durumda talep enflasyonu ile karşılaşılmasına sebebiyet verecektir. Ve sonuç olarak bu koşullarda üretilmiş olan ürün maliyetleri de artacaktır.

3.1.4. Kayıt Dışı İstihdam

Kayıt dışı istihdam, bir işveren veya kendi ad ve hesabına etkinlikte bulunan bireylerin yaptığı çalışmaları, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)'na ya da Gelir İdaresi Başkanlığına bildirmemesi olarak ifade edilebilir. Bu istihdam türünde, kazanılan kazançtan vergi, SGK'ya ödenmesi gerekli olan prim ile sosyal maksatlı yapılan kesintiler uygulanamamakta ve alakalı birimlere ödenememektedir (Süngü, 2007'den Aktaran; Sertkaya, 2013: 54).

Ülkemizde hemen hemen her sektörde, özellikle de tarım sektöründe görülen kayıt dışı istihdam, üzerinde önemle durulan bir sorundur. Bu problemin ortaya çıkışı, başta toplumsal, ekonomik ve siyasi düşünceler olmak üzere çoğu farklı sebebi içerisinde bulundurmaktadır. Bu sebepler, toplumumuzdaki sosyal ve ekonomik durumun yansıması niteliğindedir (Altın, 2014: 3-4). Ülkemizin kayıt dışı işgücü; sigortasız, düşük ücretle, yoğun çalışma saatleri ve bazen de sert koşullarda çalışmaktadırlar. Bilhassa niteliksiz yapıdaki işgücü, işsiz kaldığından dolayı kayıt dışı çalışma zorunluluğu hissetmektedir. Bu şartlardaki bireyler, istedikleri alanlarda gelişme şansına da sahip olamamaktadırlar. Ülkemizde bu amaçla, hükümet programları dahilinde hem kayıt dışı istihdamı azaltmak hem de işsizliği azaltmakla ilgili ciddi çalışmalar yapılmakta ve kayıt dışı istihdam önlenmeye çalışılmaktadır (Altın, 2014: 4).

3.2. İşsizlik Kavramı ve İşsizlik Türleri

Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO)'nce işsizlik; çalışmaya elverişli olmasına karşın iş sahibi olamayan ve gelir sağlanabilecek bir iş arama durumunu ifade etmektedir (Tunay, 2007: 44). Çalışmaya elverişli olan ve cari ücretle çalışmayı kabul eden fakat iş bulamayan birey ise, işsiz olarak tanımlanır (Türkbül, 2005: 347). Fakat işsizlik kavramı kendi içerisinde farklı kollara ayrılmaktadır ve çalışmanın devamında bu işsizlik türleri incelenmiştir.

3.2.1. İradî İşsizlik

Adından da anlaşılacağı üzere kişinin kendi iradesi dahilinde oluşan bir işsizlik türüdür. Cari ücret düzeyini ya da iş koşullarını uygun bulmayan bireylerin kendi iradeleri ve istekleri ile çalışmayı bırakmalarından kaynaklı bir işsizlik durumudur (Türkbâl, 2005: 349). Kariyer basamaklarında üst sıralarda bulunduğunu düşünen işgücü faktörü, bu işsizlik türünde kilit rol sahibi kişilerdir. İleride daha yüksek gelir elde edebilme düşüncesi, bu bireylerin iradi işsizliğinin ana sebebini oluşturmaktadır (Özçelik ve Erdem, 2020: 326-334).

3.2.2. İrade Dışı İşsizlik

Bu işsizlik türü, genel işsizlik tanımlamasıyla örtüşen bir yapıya sahiptir. Emek piyasasında arz ve talep ile belirlenmiş ücret düzeyinde ve çalışma koşullarında çalışma isteğinde olmasına karşın çalışamayan bireyler bu işsizlik türünü ifade etmektedirler (Rahmani, 2019: 60). Farklı bir ifadeyle kişinin cari ücret düzeyini ve mevcut çalışma koşullarını kabul etmesine rağmen, geçici veya sürekli olarak çalışabileceği iş bulamaması gayriiradi yani irade dışı işsizliktir (Yıldırım, 2019: 351).

3.2.3. Friksiyonel (Arızı) İşsizlik

Bir ekonominin tam istihdam döneminde daha yüksek ücret düzeyini ve daha iyi çalışma koşullarını isteyen bireylerin işe giriş ve çıkışları mevcuttur. Tam istihdamda bu aşamada gerçekleşen işsizliğe friksiyonel işsizlik denir (Parasız, 2006: 4). Başka bir deyişle friksiyonel işsizlik, ekonomi en sağlıklı koşullarda olmasına karşın işsizliğin tamamen bitmediği durumu ifade etmektedir. Bu işsizliğin oranı ekonomiden ekonomiye farklılık göstermektedir. Friksiyonel işsizlik; bölgeler arasındaki farklılık, çalışma koşulları ile ücretler arası farkın yüksek seyrettiği yeni gelişmekte olan ülkelerde daha fazla görülebilir (Şahin, 2010: 266).

Bu tanımlar doğrultusunda ifade etmek gerekirse bazı kişiler işgücüne yeni katılırken, bazıları mevcut işlerinden ayrılıp yeni iş arayışına girebilirler. Bazı firmalar işçi çıkarırken, bazı firmalar işçi alabilirler. Yeni açılan firmalar yeni istihdam sağlarken, iflas edip kapanan firmalar yüzünden işçiler işsiz kalabilirler. İşte işgücü piyasasında gerçekleşen kısa süreli bu hareketlilikten kaynaklanan işsizlik türü friksiyonel yani geçici işsizlik olarak

adlandırılmaktadır. Her ülkede %1 ile %4 arası friksiyonel işsizlik normal karşılanmaktadır (Bocutoğlu, 2019: 70).

3.2.4. Mevsimsel İşsizlik

Bir ekonomide mevsim şartlarına bağlı olarak ekonomik sektörlerin iniş çıkışları sonucu istihdamda yaşanan dalgalanmalar olarak nitelendirilebilir. Özellikle ülkemizde mevsimsel tarım işçileri ile yaz ve kış turizmine bağlı olarak faaliyet gösteren turizm sektörü çalışanları bu işsizlik türüne örnek olarak gösterilebilir (Alptekin, 2009: 139).

Genellikle gelişmekte olan ülkelerde görülen mevsimsel işsizliğin iki önemli nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, hava koşulları ve mevsim değişimlerinin üretimde aksamalara sebep olduğu arz yönlü mevsimsel işsizliktir. İkincisi ise; üretilen bazı mal ve hizmetlerin talebinde meydana gelen düşmelerin yol açtığı talep yönlü mevsimsel işsizliktir (Tokol ve Alper, 2015: 135).

3.2.5. Konjonktürel (Devrevi) İşsizlik

Makro ekonomik değişkenler arasında farklı nedenlerden ötürü dönem dönem daralma veya yükselme görülür. Bu dalgalanmalara konjonktürel dalgalanmalar denir. Bu süreçlerde mal ile hizmet talebindeki düşüşler sebebiyle emek talebi de düşmektedir. İştin çıkarmada ve dolayısıyla işsizlikte artış olur (Şahin, 2006: 376). Konjonktürel işsizlik özellikle, gelişmiş sanayi ekonomilerine sahip gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca daha çok dayanıklı mal üreten sanayi kollarını etkileyen bu işsizlik türü, daralma döneminin uzunluğuna göre iki yıl kadar sürebilir. Bu işsizlikten kurtulmak için bazı iktisatçılar, toplam talebi arttırıcı-genişletici para politikası ile genişletici maliye politikasının uygulanmasını tavsiye etmişlerdir (Bocutoğlu, 2019: 79). Özellikle, ekonominin iyileşme dönemlerinde bu işsizlik türü de azalma göstermektedir.

3.2.6. Teknolojik İşsizlik

Teknolojinin her geçen gün daha da ilerlemesi, bireylere kimi zaman avantaj kimi zaman da dezavantaja neden olur. Üretim alanında da insan gücüne alternatif olarak her geçen gün, gelişen teknolojik yenilikler ile geliştirilen makineler kullanılmaktadır. Bunun sonucu olarak insan gücüne olan talep azalmakta ve dolayısıyla bu durumdan doğan teknolojik işsizlik gerçekleşmektedir (Savuk, 2014). Özetle ifade etmek gerekirse teknolojik işsizlik, emeğin veriminin sıfır olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır ve bu işsizlik türü, üretimde belirli sektörlerde görüldüğü için genel değil kısmidir. Gelişen teknolojinin sonucunda insan gücünün yerine makinelerin kullanılması ve kullanılan makinelerin de yine makinelerle kontrol edilmesi (otomasyon), işgücünün teknoloji karşısındaki rekabet şansını azaltmaktadır. Otomasyon, işveren açısından olumlu karşılanırken işçi açısından işsizliği artırıcı bir ortam yarattığı için olumsuz algılanmaktadır (Mehmet, 2019: 886-903).

Bu işsizlik türü hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülkelerde görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin teknolojik ve teknik bilgi kapasiteleri yüksek olduğundan işsiz kalan işgücüne yeni sektörler yaratarak iş olanakları sağlayabilmeleri, bu işsizlik türünün etkisini kısıltmakta iken; az gelişmiş ülkelerde bu süreç, çok uzun yıllar alabilmektedir. Bu işsizliğe çözüm yolu olarak, işsiz kalan bireylerin yeni mesleki eğitimlerle ya da yeni teknikleri öğrenerek emeklerini satabilecekleri başka sektörlerle girmeleriyle son bulacaktır (Biçerli, 2014: 451).

3.2.7. Yapısal İşsizlik

Yapısal işsizlik, işgücünün sahip olduğu niteliksel ve coğrafi yapının sırasıyla talep ve teknolojiye meydana gelen değişimlere hemen uyumlu davranamaması sonucu oluşan, bir kısım çalışanın iş kaybına uğradığı işsizlik türüdür. Buna uyumsuzluk işsizliği olarak da isimlendirilir. Ekonomi içi (endojen) ve ekonomi dışı (eksojen) sebepler sonucu meydana gelebilir (Karabulut, 2007: 12). Yaşanacak yapısal değişimlere bağlı olarak farklı şekillerde oluşabilecek olan yapısal işsizlik uzun süren inatçı özelliği nedeni ile toplumda sıkıntılı dönemlere sebep olur. Bilhassa ekonomik büyümede yavaşlamanın yaşandığı zamanlarda ciddi boyutlarda yapısal işsizlik söz konusu olur (Paya, 2013: 43).

3.2.8. Gizli İşsizlik

Bir ekonomide, bir kısım insanlar çalışır göründükleri halde bunlardan bir kısmı o iş alanından çekildiği takdirde üretimde bir azalma olmuyorsa, o ekonomide gizli işsizlik var demektir. Bu durumda çalışanlardan bir kısmı üretim için gereksizdir. Bu yüzden de çalışanların hepsi düşük verimle çalışır durumdadır. Ancak çalışanlardan hangilerinin gizli işsiz olduğu bilinmez. Gizli işsizliğin en yaygın olarak görüldüğü alan tarım sektörüdür. Aynı aile işletmesi içinde nüfusun mütemadiyen artması ve çalışacak yeni sahalar bulunmaması sonucunda, aile mensuplarından bir kısmı gizli işsiz haline gelirler. Bunların üretime olan katkıları insan sayısı arttıkça azalır (Bozdağlıoğlu, 2008: 49-50). Bu bakımdan gizli işsizlik az gelişmiş ülkeler açısından büyük önem taşır. Bazen çok sayıda insana iş imkânı sağlamak amacıyla düşük verimle, insan çalıştırma yoluna da başvurulduğu olur. Bu uygulamaya da gelişmiş ülkelerde rastlanır (Çiftçi, 2018: 57-58).

3.3. Genç İşsizlik ve İlişkili Açıklamalar

Çalışmanın bu bölümünde genç işsizlik kavramı; gençlik ve genç işgücü kavramlarının açıklanmasının ardından incelenmiştir.

3.3.1. Gençlik

Gençlik kavramı farklı disiplinler çerçevesinde farklı şekillerde ele alınmaktadır (Atasoy vd., 2013: 212). Gençlik konusunda ortaya atılmış farklı fikirler olsa da görüşlerin yoğunlaştığı nokta, gençliğin basitçe tanımlanabilecek homojen bir yapıya sahip olmadığı ve biyolojik, psikolojik ve sosyolojik boyutlarıyla birlikte ele alınması gereken çok yönlü bir kavram olduğudur (Bayhan, 2016: 370-371).

Çelik (2013)'e göre; gençliğin tanımlanması sanayileşme ve kentleşme dönemiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Tarım toplumlarının dünyaya egemen olduğu dönemlerde ortalama insan yaşamının kısa olmasından dolayı insan yaşamı çocukluk ve yetişkinlik olarak iki döneme ayrılmış ve gençlik gibi bir geçiş sürecinin kategorileştirilmesine gerek duyulmamıştır. Bu bağlamda gençliğin dinamik yönü vurgulanmış; gençliğin çocukluk ve yetişkinlik dönemi arasında bir geçiş süreci olması ve çocuğun, ailenin bir parçası olma durumunu temsil etmekten çok ülkenin bir ferdi olma sürecini tamamlaması halini ifade etmektedir (Çelik, 2013:28-29).

Yapılan farklı çalışmalarda gençlik, sosyoloji disiplininin bir alt başlığı olarak incelenmiş kültürel ve tarihsel olarak değişimi içinde barındıran ve sosyal olarak varlığını sürekli devam ettiren bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Yaman (2016)'a göre kavram olarak genç; *“heyecanın, sabırsızlığın, özgürlüğün, hareketliliğin, kişisel bağımsızlığın kendisinde birleştiği bir psikososyal karakter hüviyetine bürünmektedir”* (Yaman, 2016: 36). Dolayısıyla genç olmak, toplumsal ve tarihsel olarak ilerleme sürecinde nesnel bir toplumsal katmanın üyesi olmak anlamına gelebilmektedir. Bir kısım iktisatçıya göre ise gençlik kavramı; sanayi toplumunun belirgin bir şekilde görünür olması ile birlikte belli bir yaş grubunu temsil etmeye başlamıştır (Baş, 2017: 257).

3.3.2. Genç İşgücü

Hukuki veya fizyolojik olarak genç kabul edilen yaş sınırları içerisinde bulunan, beden veya fikir emeğini arz ederek çalışan kişilere genç işgücü denmektedir (Şişman, 2003: 5). Burada ifade edilen genç işgücünün yaş sınırlandırılması değişebilmektedir. Çünkü sanayileşme sürecini tamamlamış toplumlarda gençlik skalasının üst sınırında değişimler çok sık gözlenirken; alt sınırda ise genel kabul görmüş olan zorunlu eğitim döneminin son bulması ile başlamaktadır (Gündoğan, 2013: 5). Örneğin; Avustralya'da 12-25 yaş arası genç sayılırken Malezya'da 15-40 yaş arası Nijerya'da, 6-30 yaş arası, genç olarak tanımlanmaktadır.

Genç işgücü kavramına Türkiye özelinde bakıldığında genç işgücü yaş sınırı, 2003 yılında yapılan Türk İş Hukuku'nun 4857 Sayılı İş Kanunu'nda genç ve çocuk işçi kavramları ile birlikte tanımlanmıştır. Türk İş Hukuku'na göre genç işçi 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi olarak tanımlanmıştır (İş Kanunu, 2003). On birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise genç işgücü 15-24 yaş arasındaki kişiler olarak belirlenmiştir (Kuvvetli Yavaş, 2010: 26). Genç işgücü kavramındaki yaş üst sınırı sanayinin geliştiği batılı ülkelerde zamanla değişiklik gösterse de genel olarak alt sınır, zorunlu eğitimin bitiş yılı kabul edilmektedir (Özer, 2011: 43).

Üretim faktörlerinden biri olan emeğin en önemli parçalarından birisi genç işgücüdür. Ülkelerin genç işgücüne sahip olmaları oldukça önemlidir. Genç işgücü, günümüzde özellikle nüfusu giderek yaşlanan gelişmiş ülkeler adına son derece önemlidir.

Bunun yanında gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkeler genç işgücünü istihdama kazandırma konusunda zorluk yaşayabilmektedir. şöyle ki; genç işgücüne sahip olan ülkeler genellikle işgücü piyasalarının taleplerini iyi anlayamadığı ve bu taleplere göre genç işgücünü yetiştiremediğı için yapısal bir işsizlik olarak genç işsizliğı sorunuyla karşı karşıya kalabilmektedir (rt Kelleci ve Türk, 2016: 13).

3.3.3. Genç İşsizliğı

ağıımızdaki gençlerin okuma oranı yüksek olmakla birlikte kendi donanımları ile piyasanın beklediğı emek talebinin birbiri ile uyumlu olması ve gençlere yönelik daha nitelikli iş kollarının yaratılması gerekmektedir. Fakat piyasada istediğı koşulları bulamayan gençler, işsiz kalmakta ve genç işsizlik sorunu giderek artmaktadır (Işikoğılu, 2013: 18).

Genç nüfus toplumun ve kültürel yapının taşıyıcısıdır. Fakat gençler iş bulamadıkları süre zarfında gelirden yoksun kalmakta ve potansiyellerini de kullanamamaktadır ve genç işsizliğı sorunu meydana gelmektedir. Genç işsizliğı, mevcut işgücü piyasasındaki emek talebi ve arzı arasında oluşan farklılıkların sonucunda emek aleyhine oluşan durumların ortaya çıkmasıdır (Erol, 2013: 15). Bununla beraber genç işsizlik kavramı literatürde sınırları net olarak belirlenmiş bir kavram değıldir. Genç işsizliğini tanımlamanın yolu, genç ve işsiz kavramlarını mantık çerçevesinde bir araya getirerek birleştirilmesinden ortaya çıkar. Buna göre en genel tanımıyla genç işsizliğı, genç olarak tanımlanan yaş grubu içinde bulunan, çalışma isteğı ve arzusuna sahip olup da cari ve geçer ücret düzeyinde iş bulamayan kişiler olarak tanımlanabilir (Murat ve şahin, 2011: 12).

Gençlerin ve ülkelerin geleceğı için genç işsizliğı önemli problemler oluşurmaktadır. Çünkü genç işsizliğı, gençlerde kısa süreli olarak veya yaşamlarının tüm sürecini etkileyen sorunlara sebep olabilirken, ülkelerin geleceğinde de ekonomik sorunların oluşmasına ve refah düzeyinin düşmesine sebep olabilmektedir. Genç işsizliğin kısaca bireysel sonucuna bakıldığında ise öğrenim hayatı boyunca aldığı eğıtimi, becerilerini, kapasitesini kullanamayan gençler huzursuz olmakta ve daha depresif bir ruh haline bürünmektedir. Bunun sonucunda da gençler tamamıyla içine kapanıp toplumsal etkileşime kendini kapatmakta ya da provokasyonlara açık bir hale gelerek gayri meşru yollara sapmaktadır (Murat ve şahin, 2011: 66-67).

Yapılan araştırmalar gösteriyor ki genç işsizlik problemi sadece gelişmekte olan ülkelerde değil sanayileşmiş birçok ülkede çözülmesi gereken birincil ekonomik sorunlardan biridir (Taş ve Bilen, 2014: 51-63). İş bulamayan genç nüfus işsizlik kavramını bir başarısızlık olarak kabul etmektedir. Bu da kişinin kendisini toplumdan uzaklaştırmasına sebep olmaktadır. Bu noktada da genç işsizliği kişileri birçok noktada olumsuz etkileyen yıkıcı özelliklere sahiptir. şöyle ki; işsiz olan kişi yalnızca maddi açıdan değil çalışma hayatının kendisine kazandıracakı statü, kimlik ve sosyal yaşamdan da mahrum kalmış olmaktadır (Murat ve şahin, 2011: 12). Çalışmanın ilerleyen bölümlerde genç işsizlik sorununun sebep olduğu durumlar daha detaylı olarak incelenecektir.

3.4. Genç İşsizliğinin Nedenleri

Genç işsizlik oranlarının genel işsizlikten daha yüksek olmasının kendine özgü nedenleri bulunmaktadır. Üretimde etkin işlevleri olan genç iş gücü, ülkelerin kalkınmasında önemli bir unsurdur. Gençler; iş gücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak niteliklerle donatıldıklarında toplumun kalkınmasına ve refahına etkin bir şekilde katkı sağlamaktadır. Aksi takdirde gençler, sosyoekonomik sorunların kaynağı haline dönüşme potansiyelini de taşımaktadırlar. Bu bağlamda politika yapıcıların genç nesillerin sorunlarının çözümüne ve toplumsal hayata katılımlarına ilişkin çok yönlü politikalar geliştirmek zorundadırlar (Karabıyık, 2009: 294). İşsizlik yanında eksik (yetersiz) istihdam da gençler arasında oldukça yaygındır. Gençler istekleri dışında kısmi süreli, geçici veya verimi düşük işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca gençlerin önemli bir bölümü kayıt dışı istihdam edilmektedir (Seçer, 2006: 81). Burada ifade edilen ve genç işsizliği arttıran sorunların temelinde yatan sebepler; makro ve mikro düzeyde aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

3.4.1. Makro Düzeydeki Nedenler

Toplam Talep Yetersizliği ve Ekonomik Dalgalanmalar

Genç işsizliğini oluşturan temel nedenlerin başında toplam talep yetersizliği ve ekonomik dalgalanmalar gelmektedir. Ekonominin durgun olduğu veya zayıfladığı zamanlarda işgücü piyasasındaki gençler, bir veya birden fazla işsizlik dönemiyle karşılaşabilmektedir. Ülkelerin durgunluk yaşadığı dönemlerde işgücü piyasasında oluşan

karmaşık yapı, ekonomide oluşan dalgalanmalar ve toplam talep yetersizliğinin bir sonucu olarak ülke içindeki diğer yaş gruplarına oranla gençler işgücü piyasasında kalma veya işgücü piyasasına girmekte daha fazla zorluk yaşamaktadır (Ekin, 2011: 40-49). Çünkü ülkede yaşanan ekonomik problemler çoğu işletmeyi etkilediği için, işverenler işçi çıkartmakta veya işçi alımını durdurmaktadır. Bunun sonucu olarak gençler işten çıkartılmakta veya işgücü piyasasına girmek isteyen gençler için iş imkânı oluşmamasının sonucu olarak yaşamlarına işsiz olarak devam etmek zorunda kalmaktadırlar (Kayalı, 2015: 25-26). Bunun nedeni ise istihdam piyasasının iç yapısındaki özelliklerden kaynaklanmaktadır. İşveren açısından değerlendirildiğinde gençleri işten çıkarmanın maliyeti daha düşük olduğundan gençleri işten çıkarmak daha kolay ve avantajlıdır. Bir başka açıdan bakıldığında ise gençlerin tecrübesiz olması ve iş eğitim maliyetlerinin daha düşük olması gençleri işten çıkarmak daha kolay olmaktadır (Buluttekin, 2008: 148).

Ekonomik dalgalanmaların yoğun olarak yaşandığı kriz dönemlerinde bireylerin harcamalarında azalma meydana gelecek ve bunun sonucunda işletmeler azalan talep karşısında arzı da azaltacaklardır. Daha az üretim daha az işçi çalıştırma ile olacağından işletmeler maliyetleri azaltmak adına daha az işçi çalıştıracaklardır. Hatta bazen ekonomik kriz çok derin yaşanmakta işletmeler de bu durumla başa çıkmak adına üretimi tamamen durdurma noktasına gelmektedir. Bu durumda toplam talepte ciddi bir daralma yaşanmakta ve genç işsizlik oranı artmaktadır. Gençleri yetişkinlere nazaran daha çok etkileyen toplam talepteki daralma; genç nüfusun fazla olması ve genç işgücü piyasasının istihdam olanaklarının yetersiz olması ile bu durumu daha da tetiklemektedir. İşgücü piyasasındaki aksaklıklar gençleri hem maddi hem de psikolojik olarak yıpratmakla birlikte işveren için arz etmekte yetersiz kalmakta işçi için ise talep etmekte yetersiz kalmaktadır (Çoban, 2017: 29).

Demografik Yapı

Demografik yapıdan kaynaklanan işsizlik olgusunda; genç ve yetişkin iş gücü ayrımı, cinsiyet ayrımcılığı, yaş ve göç durumu gibi nedenler karşımıza çıkmaktadır. Genç nüfusun fazla olduğu ülkelerde, gençler daha kısıtlı iş imkânı bulabilmekte, özellikle köyden kente göçün çok olduğu ülkeler de genç nüfusun nitelik yönünden eksikliği sebebi ile işsizlik oranı daha da artmaktadır. Bu açıdan ülkelerin demografik yapıları incelendiğinde, özellikle bazı

ülkelerde göç olgusunun daha fazla olduğu göze çarpmaktadır (Çelik ve Arslan, 2018: 66-73). Bu durumda hem göç eden kırsal kesim gençleri hem de göç edilen kentte bulunan gençler, olumsuz etkilenmektedir.

Çok daha iyi iş imkânı bulma hayali ve umudu ile kente gelip yerleşen gençler, umut ettiklerini bulamadıkları için kötü şartlarda, vasıfsız işlerde ve kayıt dışı bir şekilde çalıştırılmaktadırlar. Kentlerde bulunan kaliteli eğitim görmüş nitelikli gençler de iş gücü çokluğu nedeniyle kendi standartlarındaki işleri bulamadıklarından, işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalabilmektedir (Çetinkaya, 2010: 46-49). Ayrıca dünyanın farklı ülkelerinde ve farklı zamanlarda, sektörler arasında yapılan bazı araştırmalar göstermiştir ki refah düzeyleri daha iyi olan kişilerin, istihdama katılma oranları daha azdır. Yani işsizlik, kişilerin refah düzeyini göreceli olarak etkilemektedir. Elbette ki her işsiz olan gencin durumu, kötü anlamına gelmemektedir, bazı işsizler ise durumları iyi olduğundan dolayı çalışmak istemeyebilirler (Yanbaşı, 2014: 27).

Demografik özellik olarak genç işsizlikteki cinsiyet ayrımı da diğer önemli bir konudur. Genç işsizlik verilerine bakıldığında, ülkeden ülkeye değişkenlik göstermekle birlikte, 15-24 yaş aralığındaki kadınların, aynı yaş grubundaki erkeklere kıyasla işsizlikten daha fazla etkilendikleri bilinmektedir (Zeren ve Savrul, 2017: 88-99). Literatür incelendiğinde işverenlerin daha çok genç erkekleri tercih ettikleri; kadın işçileri ise koşullara göre talep ettikleri görülmektedir. Genç kadınlar, genç erkeklere göre kendilerine uygun işleri daha zor bulabilmektedir (Albanesi ve Şahin, 2018: 47-65). Geçici işler, taşeron sözleşmeleri, ev-eksenli çalışma, part time çalışma, enformel sektörde istihdam genç kadın işgücünün sıklıkla karşı karşıya kaldığı problemler olarak ortaya çıkmaktadır. Genç kadınların aynı vasıflara sahip olsalar da emsalleri olan genç erkeklere oranla iş bulmakta güçlük çekmelerinin nedeni geleneksel sebeplerden kaynaklanabilmektedir (Yentürk ve Baslevent, 2007: 8).

Yaş faktörü de genç işsizliğe etki eden başka bir demografik etkidir. Erken yaşlarda iş hayatına atılmak isteyen eğitim ve kalifiye eksikliği mevcut olan gençler genellikle işverenler tarafından tercih edilmemekte iken kalifiye olan gençlerin yüksek ücret arzuları da işsiz kalmalarına sebebiyet vermektedir (Erdayı, 2009: 142).

Ücret Politikaları

Genç işsizliği ile ücretler arasındaki tartışmalar, asgari ücretin genç istihdamına etkisinin araştırılmasını gündeme getirmiştir. Hem asgari ücret hem de istihdamın maliyetinin yüksek olması, genç işgücünün işverenlere olan maliyeti belirlemekte ve istihdam fırsatlarını kısıtlamaktadır. Bundan dolayı istihdam maliyetlerindeki ve asgari ücretlerdeki artış, genç işsizliğin artmasındaki önemli nedenlerden birisi olarak görülmektedir (Gündoğan, 1999: 21). Bu bağlamda ücretlerde göreceli olarak yaşanacak bir düşüşün genç işgücünün istihdamına olumlu yönde katkı yapacağı düşünülebilir. Fakat 1990'lı yıllarda özellikle Batılı ülkelerde genç işgücüne olan talepte bir düşüş meydana gelmiş ve söz konusu ülkelerde genç işgücünün istihdamı ve göreceli ücretlerinde eş zamanlı bir azalma ortaya çıkmıştır. Bu noktada ifade etmek gerekirse toplam talep ile genç işsizlik arasında doğrudan bir bağlantı olduğu açık bir şekilde bellidir. Fakat göreceli ücretler ile genç işsizlik arasında, toplam talepte olduğu kadar net bir ilişki söz konusu değildir (Adıgüzel, 2021: 101-121).

Yukarıdaki bilgiler ek olarak genç işsizliği etkileyen ücret politikaları eğitim seviyesi ile de ilişkilidir. Eğitim düzeyi yükseldikçe gençlerin ücret beklentileri artmaktadır. Ancak piyasadaki ücretler bu beklentileri her zaman karşılayamamaktadır. Genç işgücünün nitelikleriyle örtüşmeyen ücret beklentileri, genç işsizliğin bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat genç işsizliğin ön plana çıkmasının asıl nedeni gerçek olmayan ücret beklentilerinden ziyade piyasadaki iş imkanlarının sınırlı olmasıdır (Altunöz, 2020: 1-4). Mikro düzeydeki nedenler kapsamında eğitim ve genç işsizlik arasındaki ilişki daha detaylı olarak incelenmiştir.

3.4.2. Mikro Düzeydeki Nedenler

Eğitim Düzeyi

Ülkelerin büyüme ve kalkınma hedeflerini gerçekleştirebilmeleri için genç nüfusunu kalifiye genç işgücüne dönüştürmek zorundadırlar. Genç nüfusu, kalifiye işgücüne dönüştürmek için en önemli etken eğitim ve öğretimdir. Eğitim, nitelikli işgücü sağlanmasına ek olarak gençlerin eğitim seviyelerini artırarak genç işsizliğinin azalmasına yardımcı olmaktadır. İşsizlik ile eğitim arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Farklı

bir ifadeyle eğitimin ve verilen eğitimin kalitesi arttıkça işsizlik oranlarının azalması beklenmektedir (Mastar Özcan, Tepekule ve Kayalıdere, 2016: 94-95).

Genç nüfus yoğunluğu fazla olan ülkelerde eğitim hizmetinin ve mesleki eğitimin kalitesinin iyileştirilmesinde yetersiz kalmaktadırlar. Dolayısıyla genç nüfusa sahip olan ülkeler yaptıkları yatırımları iyi planlaması ve artırması gerekmektedir. Bu bağlamda eğitim sisteminde yapılması gereken en temel düzenlemeler; eğitim hizmetlerinde kalitenin artırılması, eğitim hizmetlerinde fırsat eşitliğinin sağlanması ve iş gücü piyasasının ihtiyaçları ve talepleri dikkate alınarak, eğitimler bu talep ve ihtiyaçlar çerçevesinde şekillendirilmesidir (Erdayı, 2009: 142). Fakat genel olarak bakıldığında zaman çoğu ülke eğitim politikalarında yetersiz kalmakta veya yanlış eğitim sistemleri uygulamaktadırlar. Bunun sonucu olarak gençler yeterince iyi eğitim almamakta veya iş gücü piyasasının aradığı niteliklere uymayarak işsiz kalmaktadırlar (Bağcı, 2018: 349-353).

İfade edilen sorunun aşılabilmesi adına bazı girişimler söz konusudur. Özellikle eğitime yapılan harcamaların artması her zaman olumlu sonuçlar getirmemektedir. Bu noktada eğitimin kalitesi ön plana çıkmaktadır. Çocukların eğitim sistemi içine tamamen katılmaları durumunda dahi öğrenmeleri gereken temel bilgileri yeterince öğrenemedikleri söz konusu olabilmektedir (Çetinkaya, 2010: 49-50). İlkokulu bitirenlerin daha sonraki eğitim basamaklarına geçemedikleri anlaşılmakta, yeterli kaynak ya da okul olmaması ya da küçük yaş hamilelikleri nedeniyle eğitimden erken çekildikleri belirtilmektedir. Oysa küresel ekonomiler ve yeni teknolojiler, temel becerilerin ötesinde işgücünden gittikçe daha fazla vasıf talep etmektedirler. Burada temel sorunun sadece kaynak yetersizlikleri değil, aynı zamanda niteliksiz eğitim ve yetersiz okul çevresi olduğu görülmektedir (Karabıyık, 2009: 301).

Gençlerin İş Tecrübesinin Olmaması

Gençlerin işgücü piyasalarına ilk defa giriş yapıyor olmaları, onları yetişkinlere kıyasla dezavantajlı bir konuma getirebilmektedir. Gençler iş ile ilgili teorik eğitime ve bilgiye sahip olsalar dahi yeterince tecrübeye sahip olmamalarından dolayı kolay bir şekilde işe girmezler. Gençlerin eğitim seviyelerinin yüksek olması işe girişlerde tercih edilmelerini sağlayabilir. Fakat iş hayatıyla ilgili herhangi bir tecrübeye sahip olmayan gençler, iş

hayatına girişte veya işe girdikten sonra yaptıkları işe uyum sağlamaları önemli bir süre alabilmektedir. Bu olumsuz sebeplerden dolayı işverenler, yeni işçi alımlarında genel olarak tercih ettikleri politika, uyum sürecinde problemler yaşayabilecek, deneyimsiz ve tecrübesiz olan gençler yerine uzmanlaşmış, tecrübeli ve işe adaptasyonu kolay olacak olan yetişkin işçileri çalıştırma yönündedir (Murat ve Şahin, 2011: 57).

Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşan ülkelerde, işletmeler gençlerin işe alımı sırasında uygulanması gereken yetenek ve beceri testlerini ekstra maliyet yarattığı için uygulamak istememektedir ve bu sebeple gençler ilk tercih olmamaktadır. Çünkü gençlerin işe alımı daha maliyetli bir yapı oluşturduğu için işverenler genç işgücünden ziyade yetişkinlere yönelmekte mecbur kalmaktadırlar. Ayrıca bu tür işletmelerin meslek içi eğitime ayırabilecekleri bütçenin oldukça düşük olması sebebiyle, bu işletmeler işe alımlarda daha az mesleki eğitime sahip ve tecrübesiz olan gençlerin yerine yüksek mesleki eğitimine sahip ve tecrübeli olan yetişkinleri tercih etmektedirler (Seçer, 2006: 83).

Ayrımcılık

Ayrımcılık genel olarak siyasi ve sosyolojik olarak ifade edilmekle birlikte genel anlamda bir tanımı mevcut değildir. Ayrımcılık kavramının doğuşu bireyler arasındaki eşitlik fikrinden ileri gelmektedir. İnsanlar hangi ten, ırk, milliyet, dil, cinsiyet veya cinsellik eğiliminde olursa olsun temelde en evrensel adıyla insan olarak var olmakta insan ifadesi altında birleşmekte ve bu bağlamda eşit olarak kabul edilmektedir. Ayrımcılık sürecini besleyen en temel düşünce sistemini önyargılar oluşturmaktadır. Önyargılar ile bir gruba ya da gruba ait bireylere karşı beslenen olumsuz duygularla, hoşlanmama, hor görme, kaçınma ve hatta nefrete kadar gidebilmektedir. Ayrımcılık bireysel bir varlıktan dolayı değil bir gruba ait davranış ve tutumları değerlendiren önyargılarla beslenen olumsuz davranışlar nedeni ile meydana gelir. Bireyler karakteristik özellikleri nedeni ile değil daha çok kendini ait hissettiği grubun sahip olduğu özelliklerinden dolayı ayrımcı davranışların hedefi olabilmektedir (Göregenli, 2012: 2-5). Bu noktada da gençler sadece işsizlik sorunuyla karşı kalmakla kalmayıp, niteliklerine uygun ve güvenceli bir işte çalışma olanaklarından da yeterince faydalanamamaktadırlar.

Özellikle ABD gibi batılı ülkelerde etnik köken genç işsizliği belirleyen mikro konulardan bir tanesidir. ABD 'de ortalama genç işsizliği oranı içerisinde siyahi genç işsizlerin oranı beyaz genç işsizlerinin oranından yüksektir. Göç hareketleri içerisinde, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde genç yaş grubundaki kişiler büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Göç tarımsal faaliyetlerden tarım dışı faaliyete geçişin ya da tarımdan sanayiye geçişin bir sonucudur. Tarımdan diğer sektörlerle geçiş söz konusu sektörlerde yeni iş imkanları yarattığından, göçlerde artış yaşanmaktadır. Göçlerle birlikte şehir nüfusu içerisinde artan genç işgücü ucuz işgücü haline gelirken, bu durum açık işsizliğinde artmasına neden olmaktadır (Kuvvetli Yavaş, 2010: 36).

Ek olarak genç kadınlar ve farklı etnik kökene sahip azınlık gruplar, işgücüne katılım sürecinde ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Bu grupta yer alan gençlere “dezavantajlı” gençler denilebilmektedir. Dezavantajlı gençler diğerlerine oranla çalışma hayatına katılmakta daha büyük güçlüklerle karşılaşmaktadır ve daha büyük bir işsizlik riski altında yaşamaktadır. Günümüzde bu “dezavantajlı” gençlere yönelik politikaların yürütülmesi gerekliliği üzerine yoğun tartışmalar sürdürülmektedir (O’Higgins, 2004: 20).

3.5. Genç İşsizliğin Doğurduğu Sonuçlar

Hayatın idamesi için kişilerin çalışması ve gelir elde etmesi şarttır. Çalışmak, insan hayatının en büyük gerekliliklerinden birisidir. Fakat iş sahasına henüz yeni girmeye hevesli genç işgücü grubunda, çalışacak iş bulamadığı için çeşitli sorunlar baş göstermektedir. Bireylerin en verimli, en aktif, öğrenmeye ve gelişmeye hazır, dinamik ve güçlü olduğu bir dönemde işsizlik sorunuyla karşılaşması hem birey hem toplum hem de ekonomi için önemli sorunlara yol açmaktadır. Bir ekonominin genç işgücünü üretime dâhil edememesi ekonomi için de büyük bir israftır. Potansiyel üretim gücü olan genç işgücü, ülkelerin kalkınmasında önemli bir kaynaktır. Bu kaynak mevcut emek piyasasının gerekliliklerini karşılayacak özellikle işgücüne dönüştürülebilirse toplumsal açıdan kazanç sağlayacak bir kıymettir. Son yıllarda neredeyse tüm ülkelerde emek piyasasına yeni giriş yapan gençlere istihdam sağlayabilmek ciddi bir problem olmaktadır (Karabıyık, 2009: 294).

En büyük hasarı ekonomik alanda veren genç işsizlik olgusu, meydana getirdiği ekonomik hasarlarla birlikte toplumsal ve psikolojik sıkıntılar da oluşturmaktadır. Burada

ifade edilen sonuçlara ek olarak çalışmanın devamında genç işsizliğin doğurduğu sonuçlar; ekonomik, psikolojik ve toplumsal sonuçlar olmak üzere üç başlık altında incelenmeye çalışılmıştır.

3.5.1. Ekonomik Sonuçlar

Genç nüfusu fazla olan ülkelerde genç işsizliğin de fazla olması, ülkede üretim kaybına neden olabilmektedir. Bunun yanında ülke ekonomileri için büyük öneme sahip olan vergi gelirlerinde de genç işsizlikteki artışa bağlı olarak düşüş görülecektir. Bu da kamu maliyesinde negatif etki oluşturacaktır (Murat ve Şahin, 2011: 36). Genç işsizlikte artışlar yaşanması, üretici-tüketici dengesinde bozulmaya, kişisel gelirden düşüşler yaşamaya ve dolayısıyla gelir dağılımında bozulmalara neden olmaktadır (Yılmaz, Fidan ve Karataş, 2004: 166). Bu duruma ek olarak işten yoksun olan gençler, üretim sürecine dahil olmadığı için üretim açısından kayıp oluşturmakta ve bununla birlikte eksik istihdam durumu yaşanmaktadır. Ayrıca genç işsizlik sigortası kullanımının yoğun olduğu ülkelerde, genç işsiz sayısındaki artış ile ülkelerin ekonomi ve kamu maliyesi alanlarında ekstra yük oluşmaktadır (Taşçı ve Darıcı, 2009: 140). Bu yükün azaltılabilmesi için işsizlik sigortasından yararlanma şartları ve yararlanılan süre bakımından sınırlamalar getirilmektedir. Bunun nedeni hem uygulamanın maliyetinin yükselmesini engellemek hem de gençleri tembelliğe sevk etmemektir (Yılmaz, Fidan ve Karataş, 2004: 166).

Yukarıdaki sorunlara ek olarak, gelir eşitsizliği de genç işsizliğin doğurduğu ekonomik sonuçlardan biri olarak gösterilebilmektedir. Gelir eşitsizliğinin artmasıyla birlikte, gelir seviyesi temelli ayrılan sınıflar arasında çatışmalar yaşanabilmektedir. Bunun için ilk olarak gelirden adaletin sağlanması yani bireyler arasındaki gelir düzeylerinin birbirlerine yakın olması sağlanmalıdır. Genç işsizliğe dayalı olarak en fakir ile en zengin arasındaki fark arttıkça toplum için de istikrarsız ve karmaşık bir gelecek kaçınılmaz olmaktadır. Gelir düzeylerinin birbirine yakın olması durumunda ise refah seviyesi ve ekonomik gelişmişlik artacaktır (Acun, 2019: 217).

3.5.2. Psikolojik Sonuçlar

Çalışmak ve gelir sahibi olmak gençlerin, hayatlarının devamlılığını sağlaması için en önemli koşullardandır. Çalışıp, gelir sahibi olan genç ekonomik anlamda bağımsız

olduğundan özgüven sahibi, geleceğe umutlu bakabilen, mutlu bir birey olabilmektedir. Bu anlamda psikolojik olarak da kendini güvende hisseden gençler, kişisel kararlar almakta da özgür hissedebilmektedir (Yüksel, 2005: 255).

İşsizlik ise bireyin geleceğe dönük umutlarını ve beklentilerini yok etmekte, yaşam standartlarında değişiklikler meydana getirerek yaşam kalitesinde bir düşüş yaşanmasına neden olmakta, tüketim alışkanlıklarını değiştirmekte, bunun gibi ekonomik ve sosyal alandaki kısıtlamalarla bireyin kendisini sosyal alandan dışlamasına neden olmaktadır. Bu dışlanmayla birlikte psikolojik yıkımlar meydana gelebilmektedir (Dursun, 2012: 51-53). Bu yıkım hali bireyde şiddetli üzüntü meydana getirmektedir. İşin kaybedilmesinin peşinden farklı kayıplarında oluşabileceği düşüncesi ile bu üzüntü yerini korku ve endişeye bırakmaktadır. Tüm bu etkilerin sonucunda da zaman içerisinde bireyde, gerginlik, depresyon, kendini yetersiz görme, uykusuzluk, özgüvenin yitirilmesi gibi temel problemler ortaya çıkmaktadır (Kaya, 2007: 13). Bireyler işsizliğin yalnızca ekonomik sorunlarının etkisinde değil, statü ve güç kaybına da neden olmasından dolayı çaresizlik ve umudun tükenmesi gibi olumsuz duyguların da etkisi altına girmektedir (Clark, 2003: 363-365).

Buna karşın ailesinden veya yakınlarından ekonomik anlamda yardım/destek gören işsiz gençler, hayatlarında alacakları kararlarda kısıtlı davranmakta ve yine özgür hissedememektedirler. Görüldüğü üzere işsizlik, gençler üzerinde ekonomik anlamdan farklı olarak sağlık anlamında da büyük kayıplar yaratmaktadır. Bu durum, genç işsizliğin ne kadar önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

3.5.3. Toplumsal Sonuçlar

Her ne kadar kişisel bir durum olarak görülse de işsizlik aynı zamanda toplumsal açıdan da sorunlar oluşturmaktadır. İşsizlik durumunun yaygın ve sürekliliği, toplum ve sistem karşıtı kötümser duyguların ve tepki gösterilerinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu ise toplumda bölünmelere ve çatışmalara zemin oluşturmaktadır. Şöyle ki; işsizlik durumunda insan, iş çevresinden kopmakta ve bu durum kişilerin sosyal yaşantılarına kötü etki etmektedir. Bunun sonucu olarak bireyler dışa kapalı bir hayat yaşamakta ve bu durum bireylerin hayatlarında olumsuz bir dönemi başlatmaktadır (Yılmaz, Fidan ve Karataş, 2004: 166-167). Bu dönem sadece bireyleri değil başta yakın çevresini devamında da tüm toplumu

etkileyebilmektedir. Bunun yanında genç işsizliğinin bekli de en ağır toplumsal sonucu; gençlerin kendilerini gerçekleştirmelerine ve üretime katkıda bulunamadıklarına dair düşünceler geliştirmeleri ve bu düşüncelere dayalı olarak topluma yönelik olumsuz tepkiler geliştirmeleridir (Taş ve Bilen, 2014: 61). İşsizlik, gençlerin topluma ve demokratik süreçlere yabancılaşmalarına sebep olabilmektedir (Seçer, 2006: 84). Ayrıca işsizlik sorunuyla karşılaşan gençler, toplumda yaşanan sorunlara yeterince ilgi gösteremezler.

Sonuç olarak anlaşılmaktadır ki genç işsizlik, kişisel olmaktan ziyade aileyi, toplumu ve ülkeyi kapsayan, ekonomik, toplumsal ve kültürel birçok problemler sürecini oluşturmaktadır. Bütün bu hususlar incelendiğinde genç işsizliği, çözüm bulunması gereken esaslı bir toplumsal problemi ifade etmektedir (Karabıyık, 2009: 305). Genç işsizliğinin sebep olacağı bu sorunları engellemek, uygulanacak olan genç işsizliği ile mücadele politikalarının başarısına bağlıdır. Ülkeler genç işsizliği ile mücadelede politikalarını tekrar gözden geçirerek eksik noktalarda yeni politikalar oluşturmalı veya etkin olarak uygulanamayan politikaların işlevselliğini artırmalıdır (Erdayı, 2009: 135). Çalışmanın devamında da genç işsizlik durumu Türkiye özelinde incelenmeye çalışılmıştır.

3.6. Türkiye'nin Genç İşsizlik Profili

Genç işsizlik oranının oldukça yüksek olduğu Türkiye, bu anlamda büyük bir sorunla karşı karşıyadır (Güler Kümbül, 2005: 376). Eser ve Terzi (2008)'ye göre işsizlik; Türkiye tarihinin her devrinde gündemi oldukça meşgul eden önemli bir sorundur. Mevcut işsizlik sorununa kalıcı çözümler getirmeden işgücü piyasasına her geçen gün yeni işsizler katılması, işsizlik sorununu yapısal bir sorun haline getirmektedir. İşgücü piyasasında genç nüfusun artması, ücretlerin yetersizliği, bölgelerarası gelişme farklarının doğurduğu iç ve dış göç, yatırım politikalarının verimsizliği gibi nedenler işsizliğin şiddetini arttırmaktadır (Eser ve Terzi, 2008: 230).

Türkiye'de genç işsizliğin yüksek olmasının yani genç nüfusun işgücü piyasası içerisindeki payının az olmasının bazı sebepleri vardır (Bayraktar ve İncekara, 2013: 21-22). Türkiye'nin uygulamış olduğu eğitim politikaları, işgücüne ait politikalar bu genç işsizliği oluşturan temel nedenlerdir (Bayraktar ve İncekara, 2013: 22). Sektörel yapıda yaşanacak olan değişiklikler ve kırsaldan kente olan göçler işsizliğin artışıyla önemli etkenlerdir (Bayraktar ve İncekara, 2013: 22). Konuyla ilgili İŞKUR tarafından yürütülen

araştırmalarda, Türkiye’de (zellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde) gençlerin iradi işsiz olduğu tespit edilmiştir (Bülbül ve Kılıç, 2012: 40-63). Yani çoğu zaman gençler asgari ücretin yetersizliğini neden göstererek çalışmak istemediklerini bu nedenle meslek edinmenin kısa dönemli faydasının kendileri için düşük olduğunu beyan etmektedirler.

Küreselleşmenin yarattığı teknolojik değişim sürecine tam olarak adapte olamayan Türkiye; sanayileşmede yeterli düzeye ulaşamamış, tarım toplumu olma özelliğini belirli ölçüler içinde sürdürmüş ve hızla artan genç nüfusa iş alanları yaratılamaması gibi nedenlerle işgücü piyasalarında çeşitli yapısal sorunlarla karşı karşıya kalmıştır (Karataş, 2016: 17). Bu bağlamda ülkenin büyük nüfus hacminin çoğunluğunu gençlerin oluşturması, eğitim konusunda plan ve programın sürekli değişmesi ve çeşitli olanakların yetersizliği, dış borçların ekonomiye ve halka getirdiği vergi yükleri, yüksek enflasyon oranları, kayıt dışı sektörün önemli ölçüde varlığını sürdürmesi gibi problemler Türkiye’deki genç işsizliği arttırmaktadır (şahin, 2010: 216-218).

Türkiye’de her dört gençten birinin işsiz olduğu işgücü piyasasında, yeni istihdam alanlarının açılmasına, özellikle piyasaya ilk defa girecek olan gençlerin bu dezavantajlı durumunu tersine (avantaja) evirecek istihdam politikalarına ve uygulamalarına olan ihtiyaç daha da artmıştır. Türkiye’deki gençlerin istihdam durumu incelendiğinde, ilk kez iş arayanların çoğunlukta olmasıyla beraber, geçici bir işte çalışanların çokluğu da dikkat çekmektedir (Erikli, 2016: 285-299). Güncel veriler dikkate alındığında ise Türkiye’de 15-24 yaş grubundaki genç nüfusun işgücü durumu aşağıdaki tablo üzerinden incelenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1

15-24 Yaş grubundaki genç nüfusun işgücü durumu

Yıllar	İşsizlik Oranı %
2005	19,9
2006	19,1
2007	20
2008	20,5
2009	25,3
2010	21,7
2011	18,4
2012	17,5
2013	18,7
2014	17,9
2015	18,6
2016	19,6
2017	20,8
2018	20,3
2019	25,4
2020	25,3

Kaynak: TÜİK, 2020a

Tablo 1 incelendiğinde, Türkiye’de 2005-2020 yılları arasında genç işsizliğin en az olduğu dönem 2012 yılıdır. Yine aynı süreçte genç işsizlik oranının en fazla olduğu yıl ise %25,4 ile 2019 yılı olmuştur. Tabloda görüldüğü üzere Türkiye’de genç işsizlik oranı hiç tek haneli rakamlara inmemiştir. Bu durumun birçok sebebi olabilmektedir fakat temel olarak ekonomik dalgalanmalar, genç nüfus hızındaki artış ve bu artışa uygun istihdam alanlarının olmaması belirleyicidir. Genç nüfusun fazlalığı Türkiye açısından önemli bir fırsat olmasına rağmen gençlerin istihdam edilememesi önemli sorunlar oluşturmaktadır. Türkiye’de genç işsizliğinin yüksek olmasının diğer bir sebebi ise; Dünya Bankası’nın yayınladığı verilere göre istihdam artışının nüfus artışının devamlı olarak gerisinde kalması ve eğitilmiş olan genç nüfusun büyük bir çoğunluğunun iş bulamamasıdır (Kayalı, 2015: 73).

Türkiye’de genç işsizlik oranını etkileyen önemli bir unsur da eğitim seviyesidir. Türkiye’de gençlerin çoğu mezun olduklarında ne yapacağını bilmemektedir. Dolayısıyla gençlerin yetenekleri ölçütünde kendilerini ifade edebilmelerine fırsat tanıyan bir eğitim sisteminin kurulup kuvvetlendirilmesi gençlerin işsizlik sorununa yönelik etkin çözüm yöntemlerinden biri olacaktır (Kenar, 2011: 7-14). Fakat gençlerin sadece istihdama dahil edilmesi ile toplumsal sorunların üstesinden gelinemeyeceği birçok ülke örneği ile sabittir. Çünkü gençler arasında işsizliğin yüksek oranlara varışının tek bir nedeni yoktur. Bu noktada genç nüfusun eğitim durumu da işsizlik oranını etkileyen önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2

Türkiye’de 15-24 yaş aralığında genç nüfusun eğitim durumlarına göre işsizlik oranlarının dağılımı

Eğitim Durumu	Cinsiyet	2015	2016	2017	2018	2019
Okuma Yazma Bilmeyen	Kadın	7,2	7,1	7,6	10,7	21,5
	Erkek	9,0	14,5	15,3	12,9	20,5
Okuma Yazma Bilen – Bir Okul Bitirmeyen	Kadın	8,6	10,1	11,5	16,1	15,2
	Erkek	18,0	18,6	19,4	20,2	18,8
İlkokul	Kadın	15,3	10,1	14,9	8,3	22,8
	Erkek	16,8	19,1	13,7	17,2	22,5
İlköğretim	Kadın	15,1	16,5	16,2	18,3	22,4
	Erkek	15,9	15,5	16,2	16,6	21,5
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul	Kadın	17,0	13,2	12,5	14,3	19,5
	Erkek	12,8	14,4	14,3	14,3	18,4
Genel Lise	Kadın	26,3	29,6	29,2	26,7	32,5
	Erkek	19,6	18,8	21,5	21,6	26,6
Lise Dengi Mesleki Okul	Kadın	23,4	27,0	28,4	29,2	34,5
	Erkek	14,7	17,2	18,2	16,8	23,0
Yükseköğretim	Kadın	35,9	35,4	41,2	35,5	40,1
	Erkek	21,5	25,2	25,4	24,3	29,8

Kaynak: TÜİK, 2020b

Tablo 2’de yer alan veriler ışığında okuma yazma bilmeyen kadınların işsizlik oranlarının en düşük olduğu yıl 2016’dır. Okuma yazma bilmeyen erkeklerde işsizlik oranlarının en düşük olduğu yıl 2015’dir. Genç işsizlerin kendi içerisindeki eğitim durumları incelendiğinde işsizliğin en düşük olduğu grup; okuryazar olmayanlar, bu grubu sırasıyla ortaokul ve dengi meslek ortaokulu, okuma yazma bilen-okul bitirmeyenler, ilkokul, genel lise ve dengi mesleki eğitilmişler, son olarak da yükseköğretimler takip etmektedir. Okuryazar olan fakat bir okul bitirmeyenler ile ilkokul mezunlarının iş seçiciliğinin daha az olması, erken yaşlarda evlenerek, sorumluluklarını artırmaları, eğitimde geçen sürenin az oluşu nedeniyle bir an önce iş hayatına geçmeleri nedeniyle işgücüne katılım oranları yüksek seyretmektedir.

Yine tablo 2.2. incelendiğinde tüm yıllar içerisinde yükseköğretim mezunu genç işsizlerin işsizlik oranı diğer eğitim seviyelerine sahip genç işsizlerin oranından oldukça fazladır. Bu durum cinsiyetler arasında değişkenlik gösterebilmektedir. Yükseköğretim seviyesinde eğitime sahip genç işsiz kadınların işsizlik oranı erkeklerden daha yüksek olmaktadır. Ancak lise ve üzeri eğitim gruplarına geçildiğinde durum tersine dönmekte ve erkeklerin işsizlik oranları kadınlara göre daha düşük olmaktadır. Eğitim gerektirmeyen işlerde çalışma açısından kadınların daha avantajlı olduğu erkeklere göre daha fazla istihdam alanı bulduğu ve işsizlik oranlarının buna bağlı olarak düşük gerçekleştiği söylemek mümkündür.

Bir diğer konu ise özellikle son üç yıl verilerine bakıldığında kadınların eğitim seviyelerinin arttığı ve işsizlik oranlarının da buna paralel olarak yükseldiği de görülmektedir. Eğitime göre işsizlik oranlarının dağılımında dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli konu da yükseköğretim mezunlarının durumudur. Türkiye’de vasıf gerektirmeyen istihdam alanlarında okuma yazma bilmeyen ya da ilkokul mezunu işgücü, daha kolay iş bulabilirken, nitelik gerektiren işlerde istihdam edilmeyi bekleyen üniversite mezunu işgücünün önemli bir bölümü giderek dezavantajlı konuma düşmektedir (Dereli, 2007: 5). Bu sorunun çözümü için özellikle üniversitelerin eğitimlerinde işgücü piyasasına paralel bir yapı içerisinde olmaları son derece önemli bir yaklaşımdır.

Türkiye’deki genç işsizlik sorunuyla kişisel olarak mücadele eden üniversite mezunu genç işsizlerin çoğu ikinci üniversitelere kayıt yaptırıp, kişisel gelişim ve sertifika

programlarına veya tezli tezsiz yüksek lisans programlarına dahil olmaya çalışmaktadır. Bu durum eğitim harcamalarında artışa sebep olabilmektedir. Fakat gençler, en kısa zamanda istihdam edilebilmek için niteliksel özelliklerini artırma gayreti içine girmektedirler. Çünkü düşük mesleki eğitim ve beceriye sahip kişilerin işsiz kalma veya düşük ücretlerle çalışma olasılığı daha fazladır, yani mesleki vasıfları yetersiz olan gençler, işgücü piyasasında dezavantajlı durumda kalmaktadır (Çetinkaya, 2010: 47-55).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMETRİK ANALİZ

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Dünyadaki pek çok gelişmiş ya da gelişmekte olan ülke, milli gelirlerinin çok büyük bir bölümünü eğitim harcamalarına, yatırımlarına, planlarına ve uygulamalarına ayırmaktadır. Bu sebeple eğitim, küreselleşen ekonomide başat aktör olabilmek ve diğer dünya ülkeleriyle rekabet edebilmek adına üzerinde önemle durulması gereken temel konuların başında gelmektedir. Fakat burada asıl önemli nokta; eğitilen genç nüfusun işgücüne katılımının sağlanabilmesidir. Türkiye dahil birçok gelişmekte olan ülkede, genç işsizlik oldukça fazladır ve bu sorun; ülkeden ülkeye değişebilen birçok farklı sebebe dayanmaktadır. Örneğin Türkiye’de yaşanan genç işsizlik sorununun temelinde, arz talep dengesizliği yer alırken OECD grubu daha gelişmiş ülkelerde bu sorun daha az görülse de genel anlamda sorunun temelinde nüfusun demografik dağılımı ve gelişimi yer almaktadır. Fakat bu doğrultuda yapılan çalışmaların hemen hemen tamamında varılan ortak bir sonuç bulunmaktadır ve bu sonuç; eğitim ve genç işsizlik arasında önemli bir etkileşimin bulunduğuudur. Bu sebeple eğitim harcamalarının araştırılması önemli görülmektedir.

Eğitim harcamaları, kamu kesimi tarafından yapılan sosyal harcamalar içerisinde, son derece önemli bir yere sahiptir. Bunun nedeni olarak, eğitimin diğer birçok alanda ve disiplinde temel oluşturması, kalkınma ve ekonomik büyüme açısından etkilere sahip olması ve ekonomik istikrara katkılar sağlaması sayılabilir. Günümüzde gelinen noktada ise birçok ülke genç işsizlik probleminin çözümüyle alakalı olarak geliştirdikleri politikalarda, eğitimi ilk sıraya koymaktadır ve eğitim hizmetlerini gerek nitelik gerekse nicelik açısından iyileştirmeye çalışmaktadır. Bunu sağlamak adına da yürütülen faaliyetler sonucunda kamu kesimi eğitim harcamalarında artış gözlenmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda hazırlanan bu çalışmada, seçilmiş OECD ülkelerinin geçmiş yıllardaki verileri dikkate alınarak ülkelerin eğitim harcamalarının genç işsizlik oranına etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Buna göre ülkelerin gerçekleştirmiş oldukları eğitim harcamalarının genç işsizlik üzerinde düşüşe sebep olması beklenmektedir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma 2008-2019 yılları arasında 2008 yılından önce OECD ülkesi statüsünde olan 30 ülkeye ait eğitim harcamaları ve genç işsizlik oranı verileri ile sınırlıdır.

4.3. Literatür Taraması

Kavak (1997), “Eğitim, İstihdam ve İşsizlik İlişkileri” adlı çalışmasında OECD’nin üç anahtar göstergesi olan; İşgücüne katılma oranı, cinsiyet ile yaşa bağlı işsizlik oranı ve eğitim düzeyine göre işsizlik oranı kriterleri vasıtasıyla iş gücüne katılım ve işsizlik temalarını incelemiştir. Kadın cinsiyeti ağırlıklı olmak üzere; cinsiyet, yaş ve eğitim durumları, çalışmada konuların üzerinde durulduğu değişkenleri oluşturmuştur. Çalışmanın sonucunda eğitim düzeyindeki artışın, iş gücüne katılmadaki oranın da artmasını sağladığı ve eğitimin ağırlıklı olarak kadın cinsiyeti üzerinde açığı kapattığını ortaya koyulmuştur.

Blankenau ve diğerleri (2007), “Public Education Expenditures, Taxation and Growth: Linking Data to Theory” adlı çalışmalarında 1960-2000 dönemine ait verilerle 23 gelişmiş ülke üzerine yaptıkları panel veri analizi ile eğitimin ekonomik büyümeyle olan ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda kamu eğitim harcamaları ile uzun vadeli büyüme arasında, ancak devlet bütçe kısıtları kontrol edildiğinde pozitif bir ilişki bulduklarını belirtmişlerdir.

Lam ve diğerleri (2009), “Education And Youth Unemployment In South Africa” adlı çalışmalarında Afrika’nın Cape Town şehrini ele alarak eğitimin genç istihdamı ve genç işsizliği üzerindeki rolünü panel analizi yardımı ile araştırmışlardır. Çalışmada eğitim seviyesi daha yüksek olarak okuldan ayrılan gençlerin, eğitim seviyesi daha alt düzeyde olan gençlere göre istihdamda daha az sorun yaşadıkları ortaya konulmuştur. Ayrıca diğer ırktan olan gençlerin, siyahi gençlere göre daha fazla istihdam olanağının bulunduğu da çalışmanın diğer bir sonucunu göstermektedir.

Yağmur (2009), “İstihdam Edilebilirlik Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisi: Konya Bölgesi İmalat Sanayii Örneği” adlı çalışmasında 55 firma yöneticisiyle yüz yüze anket yöntemini kullanarak eğitim ile istihdam ilişkisini araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda

teknik iş kadrolarında eğitimden elde edilen bilgi ve becerilerin, teknolojinin günümüzde geldiği nokta da göz önünde bulundurulduğunda, yetersiz kaldığı belirtilmiştir.

Çalcalı (2009), “Türkiye’de 1990 Sonrası Kamu Harcamaları İçerisinde Eğitim Harcamalarının Yeri ve Önemi (1990-2007)” isimli çalışmasında, 1990-2007 yıllarına ait verileri kullanarak kamusal eğitim harcamalarının, toplam devlet harcamaları ve GSMH içindeki payını araştırmıştır. Ayrıca çalışmada kullanılan veriler OECD ülkelerinin verileri ile kıyaslanıp, çalışmaya daha geniş bir boyut kazandırılmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkiye’de eğitime yapılan devlet harcamalarının toplam devlet harcamaları açısından, OECD ülkelerinin ortalamasına eşdeğer bir orana sahip olduğu ortaya konulmuştur. Aynı zamanda eğitime yapılan devlet harcamalarının Gayrisafi Milli Hasıla’ya oranı açısından OECD ülkelerine kıyasla daha düşük bir seviyede olduğu belirtilmiştir.

Özer (2010), “Türkiye’de 1990 Sonrası Yapılan Eğitim Harcamalarının Bütçe Politikaları Çerçevesinde İncelenmesi” adlı çalışmasında, eğitim görmüş, nitelikli işgücü potansiyelinin batı standartlarının gerisinde olduğunu öne sürmüştür. Devletin eğitim harcamalarının, GSMH ile bütçeden ayrılan kaynaklar yönünden karşılaştırıldığında, gelişmiş ülkeler grubunun gerisinde kaldığını ortaya koymuştur. Çalışmanın sonucunda eğitim harcamalarının, verimliliği arttıracak ve ekonomiye katkı sağlayacak şekilde artırılmasını öngören önerilerde bulunulmuştur.

Sayın (2011), “Türkiye’de 1988-2010 Döneminde Eğitim ve Büyümenin Genç İşsizliğine Etkisinin Analizi” adlı çalışmasında 1988-2010 dönemi için Türkiye’deki eğitim ile büyümenin genç işsizliği üzerine etkisini Vektör Otoregresif (VAR) modelini kullanarak incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, genç işsizlikten ortaöğretim okullaşma oranına, ortaöğretim okullaşma oranından yüksek öğretim okullaşma oranına doğru bir nedenselliğin varlığı ortaya konulmuştur. Ayrıca büyüme ve yükseköğretim okullaşma oranlarının, uzun dönemde genç işsizliği en fazla etkileyen parametreler olduğu belirtilmiştir. Bu iki değişkenin, genç işsizliğe karşı kullanılan birer politika aracı olarak belirlenmesi halinde genç işsizlik oranının azalış yönünde olduğu savunulmuştur.

Aşçı (2012), “Eğitim İstihdam İlişkisini Açıklayan Kuramlar Çerçevesinde Savunma Sanayi İşletmelerinde İşgücü Piyasası Analizi” adlı çalışmasında savunma sanayi yönünden

istihdam sürecinde eğitimin nasıl bir öneme sahip olduğunu araştırmıştır. Çalışmanın analizinde anket ve mülakat tekniği uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda diplomanın işverenler açısından pek bir öneme sahip olmadığı, sadece işe ilk alımdaki eğitim maliyetini azaltıcı ve zaman tasarrufuna sağlayan özelliğe sahip olduğu ortaya konulmuştur.

İzgi (2012), “Genç İşsizliği ve Eğitim ile Olan İlişkisi” adlı çalışmasında Türkiye’deki 1988-2008 dönemini kapsayan verilerle, eğitim-genç işsizlik ilişkisini analiz etmiştir. Analizde eğitilmiş-eğitimsiz ile kadın-erkek olarak iki grup üzerinden hareket edilmiştir. Analizinde bağımsız t testi kullanılan çalışmanın sonucunda eğitimin, genç istihdamının artışında önemli bir husus olduğu ortaya konulmuştur.

Doğan (2012), “İstihdam ve Genç İşsizlik” adlı çalışmasında genç işsizliğin nedenlerini ve genç işsizliğin meydana getirmiş olduğu sorunları araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda yüksek genç işsizlik oranının; birçok nedene bağlı olmakla birlikte, eğitilmiş gençlerin daha iyi ve uygun kriterlerde iş bulana kadar işsiz kalmayı tercih etmelerinden ve eğitimsiz gençlerin de yeteri kadar vasıflı olmamalarından kaynaklı olduğu öne sürülmüştür.

Sertkaya (2013), “Türkiye Ekonomisinde İşsizliğin Gelişimi, Genç İşsizlik Sorunu ve Çözüm Önerileri” çalışmasında, 1988-2012 dönemine ait, Türkiye’deki genç işsizlik oranı ile büyüme oranı, yüksek öğrenim okullaşma oranı ve enflasyon oranı arasındaki ilişkiyi zaman serileri analizi ile araştırmıştır. Engle-Granger ve Johansen eş bütünleşme testlerinin kullanıldığı çalışmanın sonucunda genç işsizlik oranından, yüksek öğretim okullaşma oranına doğru bir nedenselliğin mevcut olduğu ortaya konulmuştur. Bunun yanında yüksek öğretim okullaşma oranından, genç işsiz oranına doğru bir nedenselliğin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Dal (2014), “Ekonomik Büyüme ile Eğitim Harcamaları İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama” adlı çalışmasında; Türkiye için 1980-2012 yılları arasındaki okullaşma oranı ve kişi başı eğitim harcamalarının ekonomik büyümeyle olan ilişkisini regresyon analizi yöntemiyle araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda eğitim ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucu ortaya koymuştur.

Pamuk ve Bektaş (2014), “Türkiye’de Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı” adlı çalışmalarında eğitim harcamalarının

ekonomik büyümedeki etkisini araştırmışlardır. Gecikmesi dağıtılmış otoregresif sınır testi (ARDL) ile Granger nedensellik testinin kullanıldığı çalışmanın sonucunda, iki değişkenin arasında eşbütünleşme ilişkisi görülmemiştir. Bunun yanında Granger nedenselliği testi sonucuna göre ise ekonomik büyümeden, eğitim harcamalarındaki artışa doğru tek yönlü bir nedenselliğin mevcut olduğu ortaya konulmuştur.

Yüksel (2015), “Eğitim-İstihdam İlişkisi Bağlamında Yükseköğretim Programlarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında kamusal sektör ve özel sektör yönünden eğitim ile istihdamın ilişkisini araştırmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmış olup, olasılıksız örnekleme yöntemi türünden olan rastgele örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmanın sonucunda eğitimin, iş hayatının gereksinimlerini ve kişilerin beklentilerini karşılayacak biçimde şekillenmesi gerektiğini savunmuştur.

Budak (2016), “Eğitim Harcamaları ve Verimlilik İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerinde Bir İnceleme” adlı çalışmasında eğitimin, verimlilik üzerindeki etkisini; 1998-2011 yıllarına ait eğitim harcamaları değişkenlerinin ve belirlenmiş sektörlerdeki işgücü verimliliği arasındaki uzun dönemli ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmada panel eş bütünleşme, DOLS ve FMOLS analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda; eğitimin, işgücü verimliliğini arttırdığı görüşüne uygun sonuçlar ortaya konulmuştur.

Adam (2016), “Türkiye’de Eğitimin Ekonomik Etkileri ve Eğitim-İstihdam İlişkisi” adlı çalışmasında eğitimin, istihdam üzerinde etki ettiği sosyal ve ekonomik önemini araştırmıştır. Çalışmada, Türkiye’de gerçekleşen eğitim harcamalarının istihdam üzerinde yeteri kadar bir etkiye sahip olmadığı savunulmuş ve eğitimin istihdam üzerindeki etkisini arttırıcı önerilerde bulunulmuştur.

Hüseynov (2018), “Sosyal Refah Devleti Yaklaşımı Açısından Türkiye’de 1980 Sonrası Eğitim Harcamalarının Gelişimi: Türkiye-OECD Ülkeleri Üzerine Bir Karşılaştırma” isimli çalışmasında 1980 sonrası Türkiye’si için devletin kamusal eğitim harcamalarının, konsolide ve merkezi yönetimin bütçe harcamalarındaki ve GSYH içindeki payı ile gelişimini araştırmıştır. Devletin eğitim harcamaları için ayırdığı bütçeyi, OECD ülkelerinin eğitim harcamaları ile kıyaslamıştır. Çalışmanın sonucunda eğitimin nitelik ve nicelik açısından gelişmeler gösterdiğini destekler sonuçlara ulaşılmasına karşın, eğitim

harcamalarındaki büyük payın personel harcamalarına gittiğini ve yatırım için yapılan harcamaların gerekli seviyeye henüz ulaşamadığını ortaya koymuştur.

Çatır (2018), “Küreselleşmenin İşgücü Piyasasına Etkisi ve Türkiye’deki Genç İşsizlik” çalışmasını 600 katılımcılı anket çalışmasını basit tesadüfi örneklem yöntemi yardımı ile korelasyon analizi ve çoklu uyum analizi uygulayarak gerçekleştirmiştir. Çalışmanın sonucunda, işsizliğin nedenlerinin yaşa, cinsiyete, medeni duruma, eğitim düzeyine, eğitim için yapılan harcamalardaki düzey farklılıklarına, barınma durumuna ve ön görülen maaşa göre farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Çalışmada işsizlik sorununa çözüm yolları ile istihdam arttırıcı önerilerde bulunulmuştur.

Şentürk (2018), “Türkiye’de 2000-2015 Dönemi Genç İşsizlik Sorunu: İŞKUR’un İstihdam Sorununun Çözümüne İlişkin Rolü ve Etkisi” isimli çalışmada, 2000-2015 dönemi arasındaki genç işsizliği İŞKUR’un etkisi çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmada, çalışan kesimin daha çok yüksek öğrenim görmüş kişilerden oluştuğu ve bunun yanında işsizliğin en çok yaşandığı kesimin de okul bitirmemiş, ilkokul terk olan kişilerden oluştuğu belirtilmiştir. Çalışmanın sonucunda, İŞKUR için işsizliği azaltacak önerilerde bulunulmuştur.

Akgün (2019), “Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu ve Bu Sorunun Çözümüne Yönelik İstihdam Politikaları” isimli çalışmada genç işsizliği, nedenlerini ve sonuçlarını istihdam ile işsizlik temelinde araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda işsizliğe çözüm olarak istihdam yaratıcı ekonomik büyümelerin gerçekleşmesi ve nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulan alanların bu ihtiyacına karşılık eğitim alanında ciddi reformlara gerek duyulduğu ortaya konulmuştur.

Doğan (2019), “Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Genç İşsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye ve İngiltere Açısından Bir Değerlendirme” adlı çalışmada kamu tarafından yapılan eğitim harcamalarındaki artışın ya da azalışın genç işsizlik üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda eğitim seviyesi ile genç işsizliği arasında ters bir orantının olduğu sonucuna varmıştır. Yani çalışma; eğitim seviyesi arttıkça, genç işsizliğin azaldığını ortaya koymaktadır. Bununda da eğitim harcamalarında gerçekleşecek artışla mümkün olduğu belirtilmiştir.

Güney (2019), “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu ve Kaynakları” adlı çalışmada, Türkiye’nin ve AB üyesi olan Almanya, Avusturya, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Kıbrıs, Malta, Polonya, Portekiz, Yunanistan’ın 1991-2016 dönemine ait Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, Enflasyon, Yabancı Doğrudan Yatırım ve Finansal Kriz verilerini kullanıp, AB ve Türkiye için genç işsizliği ve genel işsizliğin belirleyicilerini panel veri analizi yoluyla araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda, ekonomik büyüme, enflasyon ve yabancı doğrudan yatırımların genç işsizlik ve genel işsizlik oranlarını negatif etkilediği, finansal krizlerin ise pozitif etkilediği ortaya konulmuştur.

4.4. Veri Seti ve Model

Araştırmanın ekonometrik analizinin yapılmış olduğu bu bölümde 2008-2019 yılları arasındaki dönemlerine ait 30 OECD ülkesinin eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı ve genç işsizlik oranı verilerinin yıllık olarak kullanılmasıyla analiz işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada OECD ülkelerinin tamamının alınmamasının gerekçesi 2008 yılından itibaren ülkelerin eksik verilerinin olmasının istenmemesi olarak belirlenmiştir. Ayrıca 2019 yılının nihai olarak seçilmesinin gerekçesi olarak da World Bank resmi internet sitesinde ülkelerin 2020 yılına ait eğitim harcama verilerinin yer almaması belirtilmiştir. Araştırmada yer alan eğitim harcamaları, genç işsizlik oranı ve GSYİH rakamları World Bank kurumunun resmi internet sitesinden alınmıştır.

Araştırmada yer alan OECD ülkeleri Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3

Araştırmada yer alan OECD ülkeleri

ABD	Çekya	İrlanda	Japonya	Polonya
Almanya	Danimarka	İspanya	Kanada	Portekiz
Avustralya	Finlandiya	İsveç	Lüksemburg	Slovakya
Avusturya	Fransa	İsviçre	Macaristan	Türkiye
Belçika	Güney Kore	İtalya	Meksika	Yeni Zelanda
Birleşik Krallık	Hollanda	İzlanda	Norveç	Yunanistan

Analizi yapılacak 30 OECD ülkesi ve 12 yıllık zaman periyodundan (2008-2019

yılları arası) hareketle tüm değişkenler yardımıyla tahmin edilen klasik panel veri modelinin denklemi aşağıdaki gibidir.

$$genc_issizlik_{it} = (egitim_harmama/gsyih)_{it} + u_{it}$$

Araştırmanın modelinde bulunan “genc_issizlik” değişkeni ülkelerin belirlenen dönemler arasındaki yıllık olarak genç nüfusun (18-24 yaş) toplam iş gücü içindeki işsizlik oranını; “ eğitim_harmama/gsyih” değişkeni ülkelerin belirlenen dönemdeki yıllık olarak eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payını; “u” değişkeni hata terimini temsil etmektedir. Modelde bulunan değişkenlerin sağ altlarında bulunan “it” indisinde “i” ülkeyi ve “t” ise zaman olarak boyutu belirtmektedir.

4.5. Metodoloji

Araştırmanın amacına yönelik yapılan ekonometrik analizler Eviews-12 istatistik paket programı ile yapılmıştır. Araştırmada öncelikle değişkenlerin yatay kesit bağımlılığının incelenmesi için Pesaran (CD) test kullanılmış ve değişkenlerin yatay kesit bağımlılığı yoktur hipotezi reddedilerek yatay kesit bağımlılığının olduğu belirlenmiş ve değişkenlerin birim kök testleri 2. nesil birim kök testlerinden Im-Pesaran-Shin (CIPS) ile kontrol edilmiştir. Araştırmada yer alan değişkenlerin düzeyde durağan olduğu bulgusuna ulaşılmış ve verilerin homojenlik ve heterojenliğinin sınanması için Pesaran ve Yamagata (2008)’nin delta test istatistikleri kullanılmıştır. Heterojen çıkmış olan serilerde Dumitrescu-Hurlin nedensellik analizi gerçekleştirilmiş ve nedensellik ilişkilerinden yola çıkılarak düzeyde durağan olan değişkenler Panel En Küçük Kareler tahmin yöntemi ile tahminlemesi yapılmıştır.

Panel veri birden fazla birimin zaman içindeki gözlemlerinin yer aldığı veriler olarak isimlendirilmektedir. Bu durumda panel veri seti içinde bulunan gözlemler “i” indisi ile gösterilmekte ve veri setinin zamana karşılık gelen indisi ise “t” ile gösterilmekte ve iki bileşenden meydana gelmektedir. Böylece panel veri setinde karmaşık olarak bir küme oluşturulabilmektedir. Firmalar, haneler, bireyler ve ülkeler vb. birimler panel veri setinin yatay kesitlerini meydana getirmektedir (Gujarati, 2016). Yine bir başka tanım olarak bireylerin davranışlarının karmaşık yapısının modellenme sürecinde zaman serileri ve yatay

kesit verilerinden daha fazla ilişkinin analiz edilmesine olanak tanıyan bir yöntemdir. Yatay kesit verilerinde yalnızca tek bir zaman dilimi bulunmaktayken, zaman serilerinde ise bir kesite ya da birime ait zamana bağlı değişimler sunulabilmektedir. Birimlerle ve dönemlerle aynı anda çalışılabilmesi için panel veri analizi en doğru yöntem olarak tercih edilmektedir (Baltagi, 1995).

Panel verilerin kullanımı ile zaman ve birim boyutları analizlere dahil olabilmektedir. Veri setlerinin kesit boyutları ile beraber zaman boyutunun analiz süreçlerine katılması ve serilerin zamana bağlı olarak gerçekleştirdikleri değişimleri inceleyebilmek oldukça önemlidir. Serilerin arasındaki bir değişkenin durağanlığı ile ilgili alan yazında değişik panel birim kök testleri bulunmaktadır. Bu testler 1.,2. ve 3 nesil birim kök testleri olarak ifade edilmektedir. Söz konusu testler ayrı olarak ifade edilseler de bütün bu testler durağanlık kavramı ortaktır. Durağanlık analizi süreçlerinde şayet değişkenlerin birbiri arasında bulunan kesitsel bağılıkları göz önüne alınmıyorsa 1.nesil birim kök testleri olarak isimlendirilmekte, eğer değişkenler arasında kesitsel bağıllık göz önünde bulunduruluyorsa durağanlığın sınanması adına 2. ve 3. nesil panel birim kök testlerine başvurulmaktadır.

4.5.1. Im-Pesaran-Shin (CIPS) Panel Birim Kök Testi (Yatay Kesit Genişletilmiş)

Faktör yüklerinin tahmini yapmak yerine birimlerin birbiri arasındaki korelasyonu ortadan kaldırmak adına Pesaran (2007) daha basit bir yöntem önerisi getirmiştir. Tahmin edilerek yapılan ortak faktörlerden fark alma işlemi ile gerçekleştirilen birim kök testinin ikamesi olarak tek başına serilerin gecikmeli hallerinin ve 1.farklarının yatay kesit içindeki ortalama rakamlarını Augmented Dickey Fuller regresyonuna faktör şeklinde eklemiştir. Buna göre bu yöntem içerisinde ADF regresyonuna ait olan yatay kesit ortalamalarının gecikmeli hali ile genişletilmiş biçimi uygulanmakta ve söz konusu regresyonun 1. farkıyla birimlerin arasında yer alan korelasyon ortadan kaldırılmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2018, s. 84).

4.5.2. Delta Test İstatistiği

Eğim katsayılarına ait homojenlik/heterojenlik sınamaları Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilmiş olan delta testi ile hesaplanmıştır:

$$\tilde{\Delta} = \sqrt{N} \frac{N^{-1}S - K}{\sqrt{2k}}$$

Düzeltilmiş Delta istatistiğine ait formül ise şu şekildedir:

$$\tilde{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \frac{N^{-1}S - E(Zit)}{\sqrt{Var(Zit)}}$$

Delta testi için oluşturulmuş hipotezler şöyledir:

H₀:Eğim katsayısı homojendir.

H₁:Eğim katsayısı homojen değildir.

Yukarıdaki eşitliklerde test istatistiğinin olasılık değeri %10'dan daha küçük olması halinde H₀ hipotezi reddedilmekte olup, eğim katsayılarının heterojen olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

4.5.3. Dumitrescu-Hurlin Nedensellik Testi

Nedensellik sözcüğü felsefe ile beraber alan yazında girmiş olup, rasyonalist ve deneysel görüşü kabul etmiş bilim insanları tarafından tartışmalara sebebiyet vermiştir. Deneysel görüşü benimsemiş olan felsefecilere göre nedensellik ilkesi olguların veya olayların birbiri arasındaki bağılılığı belirtmektedir. A ve B biçimindeki iki olayın analizinde A, B'nin sebebi şeklinde ifade ediliyorsa B sürekli olarak A'yı takip etmektedir. Daha genel bir ifade ile iki olayın birbirini takip etmesi ve birbiri arasında değişimi olmayan bir ilişki bulunmakta ise nedensellik kavramından bahsedilebilmektedir. Rasyonalist düşünceyi savunan felsefeciler ise gözlemsel boyut haricinde mecburi bağıntı boyutunun nedensellikten bahsedilebilmesi için önemli olduğunu ifade etmektedirler. Bu durumun gerçekleştirilebilmesi için A, B'nin nedenidir denilmesi A ve B mecburi olarak beraber hareket ettiği anlamına gelmektedir. Değişkenlerin birbiri arasındaki ilişkinin analiz edilmesinde nedenselliğin yönü, bağımsız ve bağımlı değişkenlerin belirlenmesi, bağımlı değişkenin açıklanmasında yalnızca kendisine ait geçmiş dönem verilerinin mi yoksa bağımsız değişkenin geçmiş dönem verilerinin kullanılarak mı tanımlanabileceğinin tespit edilmesi ve bağımsız değişkenlerde meydana gelen değişimlerin bağımlı değişkendeki

gecikme zamanlarının belirlenmesi için nedensellik testlerine başvurulmaktadır (Yerdelen Tatoğlu, 2018: 154-155).

İki değişenin arasında olan nedenselliğin belirlenmesinde ve değişkenlerin birbirine etkisinin olup olmadığının tespit edilmesinde başvurulanan Dumitrescu-Hurlin nedensellik testinin yapılabilmesi için ilk olarak değişenlerin deterministik faktörlerden ayrıştırılarak durağan hale getirilmeleri gereklidir. Bu test alan yazında sıklıkla rastlanan testler arasında yer almaktadır. Test Granger nedensellik testinin heterojen panel veriler için Dumitrescu ve Hurlin (2012) tarafından genişletilmiş halidir. Panel VAR modelinin gösterimi aşağıda yapılmıştır:

$$y_{it} = \alpha_i + \sum_{k=1}^K \gamma^{(k)} y_{it-k} + \sum_{k=1}^K \beta^{(k)} y_{it-k} + \varepsilon_{it}$$

Formülde yer alan k gecikme uzunluğunu, $\gamma_i^{(k)}$ otoregresif parametre ve $\beta_i^{(k)}$ eğimleri göstermektedir. Ana hipotez, β_i terimlerinin tamamının sıfıra eşit olduğunu ifade etmekte ve bütün panel veri seti için X'ten Y yönünde nedensellik bulunmadığını (homojen panel nedensellik bulunmadığını) belirtmektedir.

$$H_0: \beta_i = 0 \text{ } i= 1, \dots, N$$

Alternatif hipotezin kabul edilmesi halinde model heterojen olarak tanımlanmaktadır.

$$H_1: \beta_i \neq 0 \text{ } i= 1, \dots, N_1$$

$$\beta_i \neq 0 \text{ } i= N_1+1, N_2+2, \dots, N$$

Bu hipotezlerin sınanması esnasında Wald istatistiği uygulanmaktadır. Bu istatistiğin ortalamasını belirten $W_{N,T}^{Hnc}$ formülü şu şekildedir (Dumitrescu ve Hurlin, 2012):

$$W_{N,T}^{HnC} = \frac{1}{N} \cdot \sum_{i=1}^N W_{i,t}$$

Teste H_0 hipotezi altında bulunan ortalama istatistik ile $W_{N,T}^{Hnc}$ 'nin dağılımı tespit edilir. Dağılım tespiti yapılırken iki durum dikkate alınmaktadır. Bu durumlar N ve T'nin sonsuza doğru gittiği asimptotik durum ve T'nin N'den küçük halde bulunduğu yarı asimptotik durumdur (Dumitrescu ve Hurlin, 2012):

4.5.4. Panel En Küçük Kareler Yöntemi

EKK yöntemi, regresyon analizi süreçlerinde sıklıkla başvurulan eğri uydurma yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Bu yöntem temelde hata teriminin normal dağılım gösterdiği varsayımı ile verileri analize dahil etmektedir. Bağımsız ve bağımlı değişkenlerin birbiri arasında bulunan ilişkiyi belirten ve veriler için en uygun modelin seçilmesi ile regresyon katsayılarının tahmini yapılmaktadır (Mendenhall ve Sincich, 1994: 103). Bir tek tahmin yöntemi bulunmasa da alan yazında sıklıkla kullanılan ve kolaylıkla da uygulanabilinen EKK, bağımlı değişkenin tahmin ve gözlenen değerleri arasında bulunan mesafenin karelerinin toplamalarının en az olacak biçimde yaklaşımında bulunmaktadır.

Bu yöntemde sadece tahmin edilen ve gözlenen mesafeler göz önünde bulundurulduğunda istatistiksel varsayım gerektirmemektedir. Bununla birlikte hata teriminin varyansının sabit olmadığı durumda ya da aykırı değerlerin varlığı halinde EKK yönteminde tutarsızlıklar olabilmektedir. Bazı gözlemlerin diğer gözlemlerinden aşırı olarak daha yüksek ya da düşük olması aykırı gözlem sorununu doğurmaktadır (Yorulmaz, 2009: 78).

Havuzlanmış En Küçük Kareler (HEKK) regresyon modeli, esas olarak panel verilerinin yapısının dikkate alınmadığı en basit tahmin etme modelidir. Bu yöntemde göre birimlerin yer alması halinde gözlemlerin birbiri arasında otokorelasyon bulunmamaktadır. Hata terimleri sıfır ortalaması olan, bağımsız, sabit varyanslı ve aynı dağılıma sahiptir. Bu modeldeki tahmin oldukça basit olup varsayımları klasik modelin varsayımları ile benzerlik göstermektedir (Johnston ve Dinardo, 1997: 390).

Sabit etkiler modeli kendisinde bulunan sabit terimin katsayısı zamana ya da birime göre değişkenlik göstermesi halinde bu şekilde tanımlanmaktadır. Modelin ana varsayımı sabit etkilerin yatay kesit sürecince değişkenlik sergilemesidir. Bununla birlikte söz konusu değişim zamanda olmamaktadır. Bu durumun aksi olduğu durumlar da bulunmaktadır. Her iki durumda da tek yönlü bir model söz konusudur (Çetin ve Ecevit, 2010: 172).

Rassal etkiler modeli tesadüfi ya da rassal sabit terim içermekte olan regresyon modelleri bu isimle belirtilmektedir. Bu model içerisinde modelde bulunmayan ya da dikkate alınmayan bağımsız değişkenlerin hata terimlerinde belirtilmektedir. Bu sebeple sabit terimin rassal bir şekilde ifade edilebileceği belirtilebilir. Bu biçimdeki modellerde zamana ya da birime göre oluşan değişimler hata teriminin uzantısı şeklinde aktarılmaktadır. Buna göre ekonometrik olarak oluşturulan modellerde karşı karşıya kalınan serbestlik derecesi kayıpları engellenmektedir. Bununla birlikte bu modelde örneklem haricinde oluşan değişiklikleri de aktarmaktadır (Ekinci, 2011: 7).

4.6. Bulgular

Araştırmada yer alan değişkenlerin birim kök test sınamalarından hangisinin yapılacağına karar verilebilmesi için öncesinde değişkenlerin yatay kesit bağımlılığının araştırılması yapılmış olup, Tablo 4’de belirtilmiştir.

Tablo 4

Değişkenlerin yatay kesit bağımlılık testleri

Değişken	CD Test İstatistiği	p
egitim_harcama/gsyih	7,423	0,000
genc_issizlik	25,842	0,000

Tablo 4’ de yer alan iki değişken için geçerli olmak üzere yatay kesit bağımlılığına ait hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : Yatay kesit bağımlılık yoktur.

H_1 : Yatay kesit bağımlılık vardır.

Tablo 4’de yer alan p değerleri incelendiğinde 0.05 (%95) önem düzeyinden değerlerin daha küçük olduğu görülmekte olup, bu durumda H_0 hipotezi reddedilmiş ve yatay kesit bağımlılığının her iki değişken için de var olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın değişkenleri arasında yatay kesit bağımlılığı söz konusu olduğundan değişkenlerin birim kök analizinde 1.nesil birim kök testleri kullanılmakta ve bu nedenle 2. ve 3.nesil birim kök testlerinden birisinin kullanılması uygun görülmektedir. Eğitim harcamalarının GSYİH

içindeki payı ve genç işsizlik oranı arasındaki nedenselliğe dayalı ilişkinin belirlenmesi için ilk olarak eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı ve genç işsizlik oranlarının durağan oldukları düzeylerin tespit edilmesi gerekmektedir.

Eğitim_Harcama/gsyih Değişkeni için yapılan CIPS birim kök testine ait sonuçlar Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5

Eğitim_harcama/gsyih değişkenine ait birim kök testi

Kritik Değerler	Düzy Değeri Test İstatistikleri (CIPS=5,846)
%1	-2,48
%5	-2,23
%10	-2,11

Tablo 5’te yer alan eğitim_harcama/gsyih değişkeni için geçerli olmak üzere belirlenen hipotezler şu şekildedir:

H₀: Seri durağan değildir.

H₁: Seri durağandır.

Tablo 5’e göre eğitim_harcama/gsyih değişkeni için gerçekleştirilen CIPS birim kök testine ait istatistik değerinin mutlak değerce %10, %5, %1 önem düzeyinde tespit edilen değerlerinden birisini aşması halinde H₀ hipotezi reddedildiği anlamına gelmekte olup, seri durağan olarak kabul edilmektedir. Buna göre eğitim_harcama/gsyih değişkeninin CIPS testi istatistik mutlak değeri %10, %5 ve %1 önem düzeyindeki değerlerden daha yüksek olduğundan değişken düzeyde durağan olduğu görülmüştür.

Genc_issizlik değişkeni için yapılan birim kök testine ait sonuçlar Tablo 3.4’te gösterilmiştir.

Tablo 6

genc_issizlik Değişkenine Ait Birim Kök Testi

Kritik Değerler	Düzy Değeri Test İstatistikleri (CIPS=-2,600)
%1	-2,48
%5	-2,23
%10	-2,11

Tablo 6’da yer alan genc_issizlik değişkeni için geçerli olmak üzere belirlenen hipotezler şu şekildedir:

Hipotezler;

H₀: Seri durağan değildir.

H₁: Seri durağandır.

Tablo 6’ya göre genc_issizlik değişkeninin CIPS testi istatistik mutlak değeri %10, %5 ve %1 önem düzeyindeki değerlerden daha yüksek olduğundan değişken düzeyde durağan olduğu görülmüştür.

Araştırmada yer alan değişkenlerin oluşturmuş olduğu panel veri setlerinin homojen olup olmadıklarının kontrolü Pesaran ve Yamagata (2008)’nın geliştirmiş olduğu delta test istatistiği ile Tablo 7’de incelenmiştir.

Tablo 7

Değişkenlerin homojenlik testleri

Delta Test	p	Delta adj test	p
İstatistiği		istatistiği	
0,784	0,216	0,814	0,205

Tablo 7'ye göre panel veri setinde yer alan değişkenlerin homojen olduklarına dair H_0 hipotezi %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde homojen oldukları reddedilememiştir.

Araştırmada yer alan değişkenlerin nedensel ilişkileri Dumitrescu ve Hurlin (2012)'nin panel nedensellik analizi ile Tablo 8'de incelenmiştir.

Tablo 8

Dumitrescu ve Hurlin (2012) panel nedensellik testi sonuçları

Yokluk Hipotezi	W-Stat.	Zbar-Stat.	P
Genc_issizlik, egitim/gsyih'nin Granger nedeni değildir.	6,126	2,052	0,0401
Egitim/gsyih, Genc_issizlik'in Granger nedeni değildir.	5,197	1,369	0,1707

Tablo 8'e göre genc_issizlik değişkeninden egitim_harcam/gsyih'ya doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiş olup, egitim_harcam/gsyih değişkeninden genc_issizlik'e doğru nedensellik ilişkisi bulunamamıştır.

egitim_harcam/gsyih değişkeninin genc_issizlik değişkeni üzerindeki etkisinin incelenmesi için yapılan Panel EKK tahmin sonuçları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9

Panel EKK tahmin sonuçları

Değişken	Katsayı	Std.Hata	t-değeri	p
egitim_harcam/gsyih	-19.94067	25.15793	-0.792620	0.4285
c	18.67780	2.321219	8.046547	0.0000

F=0,628 R²=0,001

Tablo 9’da yatay kesit için “rassal etkili model” ve zaman serisi için de “rassal etkili model” kullanılmıştır. Buna göre eğitim_harcam/gsyih değişkeninin genc_issizlik değişkeni üzerindeki etkisi %5 güven düzeyinde tespit edilememiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Ülkelerin kendi bünyelerinde faaliyetlerini devam ettirebilmeleri adına gerçekleştirmek durumunda oldukları belli başlı harcamalar bulunmaktadır. Söz konusu bu harcamalar toplumun tamamına yarar getirirken hizmetlerin bazıları bireye yönelik bazıları ise toplumun geneline sosyal ve ekonomik bakımdan yarar sağlamaktadır. Devletlerin topluma yönelik hizmetleri dahilinde eğitim ile ilgili hizmetler toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan gelişme sağlamasına katkı sunacağı ifade edilebilir. Eğitimin yalnızca piyasaya bırakılmasında ise eğitimin fayda unsurlarını sekteye uğratabilmektedir.

Gelişmekte olan veya gelişmiş devletlerin makro düzeydeki ekonomik problemlerinin ilki olarak işsizlik belirtilebilmektedir. Devletlerin yönetim konumundaki hükümetler işsizlik ile ilgili engelleyici tedbirler alsalar da kavram önemini hala sürdürmektedir. Kamu harcamaları ile ilgili olarak hükümetlerin erişmeyi diledikleri maliye uygulamalarını yerine getirmede aracılık yaptığı belirtilebilir. Eğitim ile ilgili yapılan harcamaların ekonomik süreçlerde istikrar elde edilmesi için kullanılan bir fonksiyon olduğu ifade edilebilir.

Devletlerin insan sermaye gücünün nitelikli ve çok olması halinde ve devlerin yıllık bütçe içerisinde eğitim ile ilgili harcamaların da pay olarak fazla olması işgücü verimliliğini artırıcı yönde olduğu ifade edilebilir. Bu amaçla çalışmada seçilmiş OECD ülkelerinin geçmiş yıllardaki verileri dikkate alınarak ülkelerin eğitim harcamalarının genç işsizlik oranına etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Alan yazında yer alan çalışmalarda ekonomik büyüme ve eğitim veya işsizlik ve eğitim arasındaki ilişkiler incelenmiş olup, eğitim harcamalarının işsizlik oranını azalttığına dair bulgular elde edilmişken, bazı çalışmalarda ise eğitim harcamalarının işsizlik üzerinde etkisinin olmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Bu araştırmada da eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payının genç işsizliği azaltıcı yönde bir etkisinin olmadığı belirlenmiş olup, genç işsizlikten eğitim harcamalarına doğru nedensellik ortaya konulmuştur.

Devletlerin eğitim harcamalarının genç işsizliği azaltıcı yönde doğrudan etkisinin olmadığı gözlemlendiğinden yıllık bütçelerin planlanmasında bu hususa dikkat edilmesi tavsiye edilebilir. Ayrıca bu çalışma OECD ülkeleri göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiş olup, gelişmiş ülkeler için böyle bir etkileşimin olmamasının tespiti geliştirmekte olan ülkeler için de olmayacağı anlamına gelmeyeceğinden veri setinin geliştirmekte olan ülkelere oluşturularak yeni çalışmaların yapılması tavsiye edilebilir.

KAYNAKÇA

Abdioğlu, Z. ve Albayrak, N. (2018). “Genç işsizlik, eğitim ve ekonomik büyüme”. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 7 (13), s. 8-20.

Acun, S. (2019). “OECD ülkelerinde gelir dağılımının belirleyenleri”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2), s. 217-224.

Adam, G. (2016). Türkiye’de Eğitimin Ekonomik Etkileri ve Eğitim-İstihdam İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.

Adıgüzel, M. (2021). “Türkiye’de genç işsizliği etkileyen faktörler”. *Econharran*, 5 (8), s. 100-129.

Akdoğan, A. (2020). *Kamu Maliyesi*. Gazi Kitabevi, Ankara.

Akgün, M. (2019). Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu ve Bu Sorunun Çözümüne Yönelik İstihdam Politikaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

Akgün, N. (2003). “Öğretmenlik Mesleğine Giriş” içinde *Türk Eğitim Sisteminin Yapısı*. (s.295-319). Pegem Akademi: Ankara.

Akın, F., Şimşek O. ve Erdem T. (2007). *Türkiye’de Eğitim Sorunu*. Türk Eğitim-Sen., Ankara.

Aksoy, H. (2018). Ailelerin Eğitim Harcamaları. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi, Denetimi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı, Denizli.

Akyüz, Y. (2011). ”Osmanlı döneminden cumhuriyete geçilirken eğitim-öğretim alanında yaşanan dönüşümler”. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*. 1 (2), s. 9-22.

Alataş, S. (2014). Ekonomik Kalkınmayı Belirleyen Faktörler: Ampirik Bir Analiz. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.

Albanesi, S. ve Şahin, A. (2018). “Cinsiyet işsizlik farkı. Ekonomik dinamiklerin gözden geçirilmesi”. *Review of Economic Dynamics*, 30, s. 47-67.

Alptekin, G. (2009). “İşsizlik, nedenleri, sonuçları ve mücadele yöntemleri”. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 10 (4), s. 135-159.

Altın, E. (2014). Kayıt Dışı Ekonomi ve Türkiye’de Vergi Haritası Projesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.

Altunç, Ö. F. (2011). “Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye’ye ilişkin ampirik kanıtlar”. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (2), s. 145-157.

Altundemir, M. E. (2012). “Kalkınma planlarından eğitime bakış: kamusal mallar teorisi perspektifinden”. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 7 (1), s. 94-105.

Altunöz, U. (2020). “Türkiye’de işgücü piyasasında eğitim seviyesi genç işsizlik üzerindeki etkili mi? Ekonometrik Analiz”. *Journal of Ekonomi*, s. 1-4.

Aren, S. (1992). *İstihdam Para ve İktisadi Politika*. Savaş Yayınları, Ankara.

Arısoy, İ. (2005). “Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi (1950-2003)”. *Türkiye Ekonomi Kurumu (TEK), Tartışma Metni* 2005/15, 1-17.

Arslan, A. (2002). “Kamu harcamalarında verimlilik, etkinlik ve denetim”. *Maliye Dergisi*, 140 (2), s. 1-14.

Aşçı, B. (2012). *Eğitim İstihdam İlişkisini Açıklayan Kuramlar Çerçevesinde Savunma Sanayi İşletmelerinde İşgücü Piyasası Analizi*. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Atasoy, A., Yıldız, T. T., Bayraktar, P. ve Ünlüleblebici, B. (2013). “Gençlik araştırmaları üzerine bir karar destek sistemi önerisi: gençlik veritabanı”. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, s. 210-223.

Ateş, H. (2013). OECD Ülkeleri ile Türkiye'nin Yükseköğretim Finansman Sistemlerinin Karşılaştırılması ve Türkiye İçin Bir Finansman Modeli Önerisi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara.

Aygül, H. H. (2018). "Eğitime erişim, yoksulluk ve formel/enformel iş-gücü olarak üniversite gençliği: istihdam için mi eğitim? eğitim için mi istihdam?". *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), s. 58-87.

Bağcı, E. (2018). "Eğitim düzeyinin işsizlik üzerindeki etkisi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin karşılaştırılması". *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), s. 348-358.

Baltagi, B. H. (1995). *Econometric Analysis of Panel Data*. John Wiley & Chichester, London.

Baş, H. (2017). "Türkiye'de genç nüfus: sorunlar ve politikalar". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 255-288.

Bayhan, V. (2016). *Türkiye'de Gençlik: Sorunlar, Değerler*. Dora Yayınları, Bursa.

Bayraktar, S. ve İncekara, A. (2013). "Türkiye'nin genç işsizlik profili". *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 4 (1), s. 15-38.

Bedir, E. (2012). "İstihdam, işsizlik, ücretler ve çalışma koşulları. Sosyal politika". *Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2628 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1596*, Eskişehir. 65-89.

Beydoğan, Ö. (2006). "Ailelerin eğitim sürecine katılımına yönelik modeller ve yaklaşımlar". *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), s. 75-90.

Biçerli, M. K. (2014). *Çalışma Ekonomisi*. İstanbul, Beta Yayınları.

Blankenau, F., Simpson, N. ve Tomljanovich, B. (2007). "Public education expenditure, taxation, and growth; linking data to theory". *American Economic Review*, 393-397.

Bocutoğlu, E. (2019). *Makro İktisat Teoriler ve Politikalar*. Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.

Bozdağlıoğlu, Y. E. (2008). “Türkiye’de işsizliğin özellikleri ve işsizlikle mücadele politikaları”. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, s. 45-65.

Budak, S. (2016). Eğitim Harcamaları ve Verimlilik İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerinde Bir İnceleme. Doktora Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Tokat.

Buluttekin, M. B. (2008). Türkiye’deki Genç İşsizliği Sorununun Makroekonomik Boyutları ve “Avrupa İstihdam Stratejisi” Çerçevesinde Çözüm Politikalarının Belirlenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Diyarbakır.

Bülbül, O. G. ve Kılıç, C. (2012). “Genç işsizliğine ilişkin teorik çerçeve ve dünyada genç istihdamının durumu”. *İŞKUR İstihdamda 3İ Dergisi*, 7 (1), s. 40-63.

Clark, A. E. (2003). “Unemployment as a social norm: Psychological evidence from panel data”. *Journal of Labor Economics*, 21 (2), s. 323-351.

Coşkun, K. (2008). Türkiye’de Eğitime Ayrılan Kaynaklar ve Eğitimin İktisadi Büyüme ve Türk Ekonomisindeki Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

Çakmak, Ö. (2008). “Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi”. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 33-41.

Çalçalı Ö. (2009). Türkiye’de 1990 Sonrası Kamu Harcamaları İçerisinde Eğitim Harcamalarının Yeri ve Önemi (1990- 2007). Yüksek Lisans Tezi. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Tokat.

Çalçalı, Ö. (2019). “Türkiye’de kamu eğitim harcamalarının gelişimi ve OECD ülkeleri ile PISA etkinlik karşılaştırması”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2), s. 449-474.

Çalışkan, Ş., Karabacak, M. ve Meçik, O. (2017). “Türkiye ekonomisinde eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Bootstrap Toda-Yamamoto nedensellik testi yaklaşımı”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), s. 45-56.

Çatır, İ. (2019). “Küreselleşmenin işgücü piyasasına etkisi ve genç işsizlik”. *Journal of Life Economics*, 6(3), s. 321-344.

Çelenk, S. (2008). “Türk eğitim tarihinde laikleşme süreci”. *İlköğretim Online*, 7 (2), s. 368-375.

Gültekin, N., Çelik, A. ve Zekeriya, N. (2008). “Üniversitelerin kuruldukları kente katkıları”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (24), s. 264-269.

Çelik, K. (2013). “Genç olmak zor iş: Türkiye’de genç olmayı etkileyen bazı unsurlar”. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), s. 27-45.

Çelik, R. ve Arslan, I. (2018). “Göç ve işsizlik arasındaki ilişki: ampirik bir uygulama”. *In Journal of Social Policy Conferences*, 74, s. 65-75.

Çelikten, M. (2005). “Öğretmenlik mesleği ve özellikleri”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (19), s. 207-237.

Çetin, M. ve Ecevit, E. (2010). “Sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: OECD ülkeleri üzerine bir panel regresyon analizi”. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11 (2), s. 166-182.

Çetinkaya, E. (2010). “Genç işsizliğin teorik açıklamaları”. *In Journal of Social Policy Conferences*, 58, s. 45-57.

Çiftçi, M. (2018). “Denge verimlilikten negatif ıraksama, bölgelerarası gizli işsizlik ve gizli işsizlik kaynaklı üretim kaybı tespit modeli: 2004-2014 Türkiye örneği”. *Electronic Turkish Studies*, 13 (7), s. 49-82.

Çoban, H. (2017). Genç İşsizliği Sorunu: Türkiye-AB Karşılaştırması. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.

Çomaklı, Ş. E. ve Turan, D. (2016). *Kamu Harcama Hukuku*. Polis Akademisi Yayınları, Ankara.

Dal, E. (2014). Ekonomik Büyüme ve Eğitim Harcamaları İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Eskişehir.

Dereli, T. (2007). “Türkiye’nin istihdam sorunu işsizlik ve bazı çözüm önerileri”. *Mercek Dergisi*, s. 4-9.

Doğan, F. Y. (2019). Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Genç İşsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye ve İngiltere Açısından Bir Değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Ankara.

Doğan, G. (2012). İstihdam ve Genç İşsizlik. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Sivas.

Dumitrescu, E. ve Hurlin, C. (2012). “Testing for granger non-causality in heterogeneous panels”. *Economic Modelling*, 29 (4), s. 1450-1460.

Dursun, S. (2012). “İşsizliğin sosyo-psikolojik yönü: İşsizlik psikolojisi”. *Türk Metal*, s. 51-54.

Egeli, H. ve Hayrulloğlu, B. (2014). “Türkiye ve OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının analizi”. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 51 (593), s. 93-108.

Eker, A. ve Bülbül, D. (2017). *Kamu Maliyesi*. Gazi Kitabevi, Ankara.

Ekin, N. (2011). “Gençlerin işsizlik sorunu”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Konferansları-4*, Ankara. 40-49.

Ekinci, A. (2011). “Sermaye hareketleri büyüme ilişkisi”. *Anadolu International Conference In Economics II*, Eskişehir.

Emsen, Ö. S., Öztürk, L. ve Yapraklı, S. (2006). “Eğitimin başarısında kalkınmışlığın etkisi: 1990 ve 2000 yılları ÖSS başarı oranları üzerine bir uygulama”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1) s. 357-366.

Erdayı, A. U. (2009). “Dünyada genç işsizliği sorununun çözümüne yönelik ulusal politikalar ve Türkiye”. *Çalışma ve Toplum*, 3, s. 133-162.

Ergen, H. (1999). “Türkiye’de eğitim ekonomik büyümeye katkısı”. *Ekonomik Yaklaşım*, 10 (15), s. 9.

Erikli, S. (2016). “Genç yoksulluğunun temel belirleyicileri: eğitim ve düzgün iş”. *Gazi Üniversitesi İİB Dergisi*, 18 (1), s. 283-302.

Erol, S. I. (2013). “Gençlere yönelik aktif istihdam politikaları: Japonya, Kore, Çin ve Türkiye örnekleri”. *Tühis İş Hukuku ve İktisat Kongresi*, 24 (6), s. 15-43.

Eser, B. Y. ve Terzi, H. (2008). “Türkiye’de işsizlik sorunu ve Avrupa istihdam stratejisi”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30, s. 229-250.

Göregenli, M. (2012). “Temel kavramlar: önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık. Ayrımcılık: çok boyutlu yaklaşımlar”. *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi*, İstanbul.

Görmüş, A. (2019). “Türkiye’de zamana dayalı eksik istihdamın karakteristiği: hanehalkı işgücü anketlerinden bulgular”. *Sosyoekonomi*, 27 (40), s. 67-90.

Gujarati, D. (2016). *Örneklerle Ekonometri*. Nasip Bolatoğlu (çev.). BB101 Yayınları, Ankara.

Güler Kümbül, B. (2005). “İşsizlik ve yarattığı psiko-sosyal sorunların öğrenilmiş çaresizlik bağlamında incelenmesi”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55 (1), s. 373-394.

Gümüş, E. ve Şişman, M. (2014). *Eğitim Ekonomisi ve Planlaması*. Pegem Akademi, Ankara.

Gündoğan, N. (1999). “Genç işsizliği ve Avrupa Birliği’ne üye ülkelerde uygulanan genç istihdamı politikaları”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54 (1), s. 63-79.

Gündoğan, N. (2013). *Çalışma Ekonomisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Güney, K. (2019). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu ve Kaynakları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Adana.

Güngör, G. ve Göksu, A. (2013). “Türkiye’de eğitimin finansmanı ve ülkelerarası bir karşılaştırma”. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20 (1) s. 59-72.

Güven, A. (2020). “İnsan kaynakları yönetiminde kariyer planlama süreci ve İİBF öğrencilerinin özel sektör ve kamu sektörü algıları üzerine bir araştırma”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), s. 264-285.

Hüseyinov, Y. (2018). Sosyal Refah Devleti Yaklaşımı Açısından Türkiye’de 1980 Sonrası Eğitim Harcamalarının Gelişimi: Türkiye-OECD Ülkeleri Üzerine Bir Karşılaştırma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

Işıkoğlu, P. S. (2013). Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu: Denizli İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Denizli.

İçli, G. (2001). “Eğitim, istihdam ve teknoloji”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, s. 67-70.

İLO (2020). *Global Employment Trends for Youth 2020*. Erişim: 6 Temmuz 2021, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_737648.pdf,

İzgi, B. B. (2012). “Genç işsizliği ve eğitim ile olan ilişkisi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (41), s. 295-310.

Johnston, J. ve Dinardo, J. (1997). *Econometric Methods*. McGraw-Hill, New York.

Karaarslan, E. (2005). “Kamu kesimi eğitim harcamalarının analizi”. *Maliye Dergisi*, 149, s. 36-73.

Karabıyık, İ. (2009). “Avantaj ve dezavantajları ile genç işsizliğinin değerlendirilmesi”. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (3-4), s. 293-320.

Karabulut, A. (2007). Türkiye’deki İşsizliği Önlemede Aktif İstihdam Politikalarının Rolü ve Etkinliği. Uzmanlık Tezi. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.

Karakütük, K. (2017). *Eğitimin Ekonomik Temelleri*. Anı Yayıncılık, Ankara.

Karataş, Ö. (2016). Türkiye’de İşsizlik ve İşsizliği Etkileyen Makroekonomik Faktörlerin Ekonometrik Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Samsun.

Karış, Ç. (2019). “Eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme üzerine bir nedensellik analizi: Türkiye örneği”. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED)*, 9 (18), s. 1067-1088.

Kavak, Y. (1997). “Eğitim, istihdam ve işsizlik ilişkisi”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, s. 21-26.

Kaya, B. (2007). “Depresyon: Sosyo-ekonomik ve kültürel pencereden bakış”. *Klinik Psikiyatri*, 10 (6), s. 11-20.

Kayalı, G. S. (2015). *Genç İşsizliği*. Türk Metal Yayınları, Ankara.

Keleş, H. (2013). Temel Eğitim Felsefesi Akımları Bağlamında John Locke’ un Liberal Eğitim Anlayışı. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, Erzurum.

Kenar, N. (2011). “Genç istihdamı”. *Çankaya Üniversitesi Gündem Dergisi*, 39, s. 7-14.

KESK (2020). *2021 MEB Bütçesi*. Erişim: 10 Temmuz 2021, <https://kesk.org.tr/2020/12/13/2021-meb-butcesi-pandemi-doneminde-egitimin- ihtiyaclarini-karsilamaktan-uzaktir/>.

Kıcıır, B. (2017). “Eğitilmiş genç işsizliği üzerinden işsizlik kaygısına bir bakış”. *Çalışma ve Toplum*, 54 (3), s. 1369-1371.

Koca, D. (2016). Türkiye’de İstihdam Teşviklerinin Kadın İstihdamı Üzerindeki Etkileri: Nitel Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Ankara.

Koçak, A. (2016). Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkileri: Türkiye ve G8 Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Gaziantep.

Köktaş, A. M. (2009). Türkiye’de Hanehalkı Eğitim Harcamalarının Analizi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Ankara.

Kuvvetli Yavaş, H. (2010). Türkiye’de Genç İşsizliği ve İstihdam Politikalarının Genç İşsizliğe Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

Lam, D., Leibbrandt, M. ve Mlatsheni, C. (2009). *Education and Youth Unemployment in South Africa*. Routledge, Londra.

Master Özcan, P., Tepekule, U. ve Kayalıdere, G. (2016). “Eğitim kalitesinin genç işsizliği ile ilişkisi: PISA test sonuçları üzerinden bir değerlendirme”. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 1 (2), s. 89-113.

Mehmet, E. (2019). “Teknolojik işsizlik problemine mali çözüm: robot vergisi ve Türkiye’deki potansiyeli”. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 12 (3), s. 885-906.

Mendenhall, W. ve Sincich, T. (1994). *Statistics for Engineering and the Sciences*. Englewood Cliffs. Prentice Hall, Amerika.

Murat, S. ve Şahin, L. (2011). *AB’ye Uyum Sürecinde Genç İşsizliği*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.

Mütevellioglu, N., Zanbak, M. ve Mert, M. (2010). “İşsizlik, üniversiteli gençlik ve gelecek: bir alan araştırmasının bulguları”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11 (1), s. 207-229.

Nadaroğlu, H. (2000). *Kamu Maliyesi Teorisi*. Beta Yayınevi, İstanbul.

O'Higgins, N. (2004). *Recent Trends in Youth Labour Markets and Youth Employment Policy in Europe and Central Asia*. Fisciano. CELPE Discussion Papers, Italy.

Orhaner, E. (2007). *Maliye*. Siyasal Kitabevi, Ankara.

Ortaç, R. (2003). "Cumhuriyetimizin 80. yılında eğitim harcamaları". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (2), s. 239-247.

Özçelik, Ö. ve Erdem, C. (2020). "İşsizlik ve ekonomik çıktı ilişkisi: Türkiye için okun yasası ile incelenmesi". *Econder International Academic Journal*, 4 (2), s. 326-341.

Özer, R. (2010). Türkiye'de 1990 Sonrası Yapılan Eğitim Harcamalarının Bütçe Politikaları Çerçevesinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.

Özer, Y. E. (2011). "Gençlerin toplumsal yaşama katılımı ve yerel yönetimlerin rolü". *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 43-65.

Pamuk, M. ve Bektaş, H. (2014). "Türkiye'de eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: ARDL sınır testi yaklaşımı". *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), s. 77-90.

Parasız, İ. (2006). *İktisada Giriş*. Ezgi Kitabevi, Bursa.

Paya, M. M. (2013). *Makro iktisat*. Türkmen Kitapevi, İstanbul.

Pekin, Ç. (2014). İktisat Teorisinde İstihdam Yaklaşımları Çerçevesinde Türkiye'de İstihdam Sorunu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

Pesaran, M. H. (2007). "A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence". *Journal of Applied Econometrics*, 22 (2), s. 265-312.

Pesaran, M. H. ve Yamagata, T. (2008). "Testing slope homogeneity in large panels". *Journal of Econometrics*, 142 (1), s. 50-93.

Rahmani, A. (2019). “Türkiye ve Afganistan’ın işsizlik sorunu üzerine karşılaştırmalı bir analiz”. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 3 (2), s. 58-69.

Sağ, V. (2003). “Toplumsal değişim ve eğitim üzerine”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), s. 11-25.

Sakallı, F. (2010). İlköğretim Okulu Öğrenci Velilerinin Eğitim Harcamaları. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

Savuk, F. (2014). Teknolojinin Emek Kullanımı Üzerindeki Etkisi ve Teknoloji-İşsizlik İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Sakarya.

Sayın, F. (2011). “Türkiye’de 1988-2010 döneminde eğitim ve büyümenin genç işsizliğine etkisinin analizi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (4), s. 33-53.

Seçer, B. (2006). “Uluslararası boyutuyla genç işsizliği ve gençlere yönelik istihdam politikaları”. *Tisk Akademi*, 1 (2), s. 78-97.

Sertkaya, Y. (2013). Türkiye Ekonomisi’nde İşsizliğin Gelişimi Genç İşsizlik Sorunu ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Manisa.

Stiglitz, J. E. (1999). *Economics of the Public Sector*. Norton & Company, New York.

Şahin, H. (2006). *Makro İktisat*. Ezgi Kitapevi, Bursa.

Şahin, L. (2010). Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

Şentürk, D. (2018). Türkiye’de 2000-2015 Dönemi Genç İşsizlik Sorunu: İŞKUR’un İstihdam Sorununun Çözümüne İlişkin Rolü ve Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.

Şentürk, Ü. (2008). “Enformasyon toplumunda eğitimin yeri”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (3), s. 487-506.

Şişman, Y. (2003). “Sosyal politika açısından Türkiye’de çocuk ve genç işgücü”. *Kamu-İş Dergisi*, 7, s. 2-34.

Taş, H. ve Bilen, M. (2014). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de genç işsizliği sorunu ve çözüm önerileri”. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3 (6), s. 50-69.

Taşçı, M. H. ve Darıcı, B. (2009). “Türkiye’de işsizliğin mikro veri ile farklı tanımlar altında, cinsiyet ayrımına göre analizi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (28), s. 139-159.

Taytak, M. (2007). Türkiye’de Özel Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarının Vergiler ve Vergi Teşvikleri Karşısındaki Konumu (Ege Bölgesi Uygulama Sonuçları). Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.

Tokol, A. ve Alper, Y. (2015). *Sosyal Politika*. Dora Yayıncılık, Bursa.

Toprak, D., Ağcakaya, S. ve Hüseyin, G. (2016). “Sosyal devlet yaklaşımı açısından Türkiye’de 1980 sonrası eğitim harcamalarının analizi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31 (1), s. 123-165.

TUİK (2019). *Eğitim Harcamaları İstatistikleri*. Erişim: 15 Temmuz 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Education-Expenditure-Statistics-2019>.

Tunay, B. K. (2007). *Makro Ekonomi Teori ve Politika*. Arıkan Basın Yayım ve Dağıtım, İstanbul.

Tunç, B. (2012). “Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve 21. Yüzyılda Eğitim Biliminde Yönelimler”. H. Basri Memduhoğlu ve K. Yılmaz (ed). *İçinde Eğitim Bilimine Giriş*. (s.173-196). Pegem Akademi: Ankara.

Tuzcu, G. (2006). “Eğitimde Vizyon 2023 ve Avrupa Birliği’ne giriş süreci”. *Türk Eğitim Derneği*, Ankara. 2-297.

TÜİK (2020a). İşgücü İstatistikleri. Erişim: 5 Temmuz 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Labour-Force-Statistics-2020-37484#>

TÜİK (2020b). İstatistiklerle Gençlik. Erişim 5 Temmuz 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2020-37242>.

Tüleykan, H. ve Parlak, M. A. (2018). “Türkiye’de kamu kesiminin eğitim harcamalarının değerlendirilmesi (2006-2018)”. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, s. 34-53.

Türkbal, A. (2005). *İktisada Giriş*. Aktif Yayınevi, Ankara.

Ulusoy, B. (2013). Ailelerin İlköğretim Düzeyinde Yapmış Oldukları Hanehalkı Eğitim Harcamaları. Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Kastamonu.

Ürüt Kelleci, S. ve Türk, Z. (2016). “Genç işsizliğin incelenmesi: OECD ülkeleri ve Türkiye karşılaştırması”. *HAK-İŞ Uluslararası Emek Toplum Dergisi*, 5 (13), s. 13.

Yağmur, A. (2009). İstihdam Edilebilirlik Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisi: Konya Bölgesi İmalat Sanayi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Konya.

Yaman, Ö. M. (2016). *Apaçi Gençlik, Gençlerin Toplumsal Davranış ve Yönelimleri: İstanbul’da "Apaçi"Alt kültür Grupları Üzerine Nitel Bir Çalışma*. Bir Yayıncılık, İstanbul.

Yanbaşlı, E. (2014). Türkiye’de Genç İşsizliği Sorunu ve İşsizlikle Mücadelede Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.

Yardımcıoğlu, F. (2012). Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Sakarya.

Yentürk, N. ve Baştürk, C. (2007). “Türkiye’de genç işsizliği”. *Gençlik Çalışmaları Birimi Araştırma Raporu No:2*, İstanbul. 2-40.

Yerdelen Tatoğlu, F. (2018). Panel Veri Ekonometrisi: Stata Uygulamalı. Beta Yayınları, İstanbul.

Yeşilyurt, Z. C. (2011). Çocukları Anaokuluna Devam Eden Ebeveynlerin Okul Öncesi Eğitim Kurumlarından Beklentileri ve Kurumların Bu Beklentileri Karşılama Durumları. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Denizli.

Yıldırım, K. (Ed). (2019). *Makro Ekonomi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yıldız, E. ve Yıldız, N. (2019). “Türkiye’de kamu eğitim harcamalarının cinsiyete göre işgücü katılımına etkisi”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (60), s. 41-57.

Yıldız, K. ve Akgün, N. (1997). *Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Üzerine*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yayınları, Bolu.

Yılmaz, T., Fidan. F ve Karataş, V. (2004). “İşsizliğin sosyo-psikolojik sonuçları: Sosyo demografik özelliklere göre bireylerin tutumları bir alan araştırması”. *Sosyal Siyasal Konferansları Dergisi*, (48), s. 164-183.

Yolcu, H. (2011). “Hane halkının eğitim harcamalarını etkileyen etmenler: kuramsal bir çalışma”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (5), s. 12-35.

Yorulmaz, Ö. (2009). “Dayanıklı regresyon yöntemi ve çeşitli sosyal veriler üzerinde aykırı gözlemlerin tehisi”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (21), s. 76-88.

Yüksel, İ. (2005). “İşsizlik olgusunun psikolojik boyutu: görgül bir araştırma”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60 (03), s. 255-274.

Yüksel, M. (2015). Eğitim-İstihdam İlişkisi Bağlamında Yükseköğretim Programlarının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri

Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Elazığ.

Zeren, F. ve Savrul, B. K. (2017). “Kadınların işgücüne katılım oranı, ekonomik büyüme, işsizlik oranı ve kentleşme oranı arasındaki saklı koentegrasyon ilişkisinin araştırılması”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15 (30), s. 87-103.

